

VAKBLAD VOOR DE
GROENVOORZIENING
7 JULI 2005
27^e JAARGANG

14a TUIN & LANDSCHAP

ZITTEN IN STAD EN TUIN

COLOFON

Wendy Bakker
Hoofredacteur
(071) 565 96 55

Ton Stolk
Vakredacteur
(071) 565 96 52

Paula Klap
Vakredacteur
(071) 565 96 54

Jacob van Megen
Vakredacteur
(071) 565 96 53

Joachim Koutstaal
Tijdelijk redacteur
(071) 565 96 56

Alice Hoogenboom
Bureuredacteur
(071) 565 96 51

Ferry Noordam
Fotograaf
(071) 565 96 74

Gerdien de Nooy
Fotograaf
(071) 565 96 74

Marieke van Staveren
Vormgever
(071) 565 96 44

Schipholweg 1
Postbus 9324, 2300 PH Leiden.
Secretariaat (geen abonnementen): Linda Laman en
Alice Hoogenboom
T (071) 565 96 78
F (071) 565 96 66
E tuinenlandschap@hortipoint.nl

Exploitatie
Reed Business Information
Postbus 16502
2500 BM Den Haag
T (070) 441 56 90
Uitgever: Geert van Oosterhout

Advertenties
F (070) 441 56 91
Marc Klumper (commercieel manager)
Patrick Schilte (marketing)
Bert Bakker (account manager)
T (070) 441 56 84
Dhierinder Ramcharan (verkoop binnendienst)
T (070) 441 56 81

Hoofd lezersmarkt
Kirsten Swart, T (070) 441 56 88

Druk
Senefelder Misset BV Doetinchem

© Reed Business Information, 2005

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Algemene voorwaarden: op alle aanbiedingen, offertes en overeenkomsten van Reed Business Information zijn van toepassing de voorwaarden, welke zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam. Uitgever en auteurs verklaren dat dit blad op zorgvuldige wijze en naar beste weten is samengesteld, evenwel kunnen uitgever en auteurs op geen enkele wijze instaan voor de juistheid of volledigheid van de informatie. Uitgever en auteurs aanvaarden dan ook geen enkele aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die het gevolg is van handelingen en/of beslissingen die gebaseerd zijn op bedoelde informatie. Lezers wordt met nadruk aangeraden deze informatie niet geïsoleerd te gebruiken, maar af te gaan op hun professionele kennis en ervaring en de te gebruiken informatie te controleren.

HOI
2005
TIJDSCHRIFTEN

Nederlandse
uitgeversverbond
Groep vaktijdschriften

INHOUD

VOORPLAAT: WENDY BAKKER LOCATIE: TUIN VAN LUC ENGELHARD

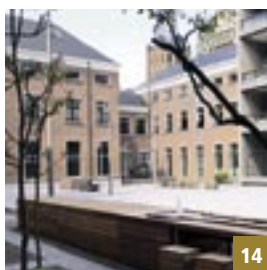
6

WAAROM IK HIER ZIT...?

10

ONTMOETING ONDER DE
PALAVERBOOM

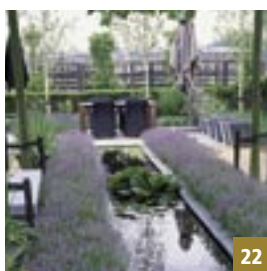
14

ZITTEN OP SERENE
KLOOSTERBINNENPLAATS

18

VOOR IEDEREEN EEN ZITPLEK
IN WIJKPARK TRANSVAAL

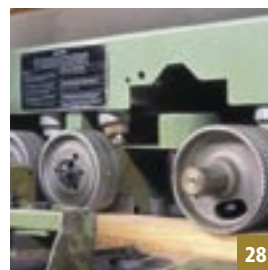
22

DE BUITENRUIMTE IS EEN AF
SPIEGELING VAN HET INTERIEUR

26

HOEZO ONDERHOUD...?

28

VAN PLANK TOT BANK

32

RIEN VAN MIERLO:
'ER STAAT NOG ZOVEEL
OP MIJN HARDE SCHIJF'

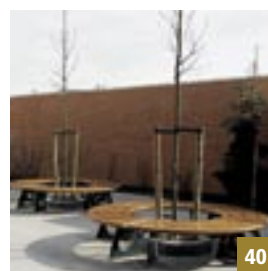
34

VAN LUIE BANK TOT
ACTIEVE ZIT

38

NICCO WISSINK:
'OVERAL IN DE TUIN
GA IK LIGGEN OF ZITTEN'

40

PRODUCTENGALERIJ:
OPENBARE RUIMTE

48

PRODUCTENGALERIJ: TUIN

INLEIDING

We zitten veel, maar te weinig buiten. In Nederland bestaat niet zo'n buitencultuur. Daarentegen maken bewoners afkomstig uit landen rondom de Middellandse Zee veelvuldig gebruik van zitplekken in parken en op pleinen. Om van de zon te genieten, maar vooral ook om elkaar te ontmoeten en een praatje te maken.

Wie een tuin heeft, trekt zich daarin terug. Relaxen in het groene privé-eigendom, alleen of samen met vrienden en familie. Of je nu in het park of in de tuin bent, zitten heeft een functie. De aandacht hiervoor is de laatste jaren gegroeid, zowel bij tuin- en landschapsarchitecten en gemeenten als bij hoveniers. Er wordt meer nagedacht over de gebruiker, over de plek waar het zitelement komt te staan en over de positionering van de bank of stoel.

In de openbare ruimte spelen vragen een rol als: Is deze er voor iedereen of slechts voor enkele groepen? Mogen hangjongeren en zwervers er zijn, of moeten zij juist geweerd worden door de banken zo te ontwerpen dat het voor hen onaantrekkelijk wordt? In Brussel vond Recyclart, een kunst- en cultuurcentrum, samen met bewoners het antwoord in de stadssalon: hangjongeren, winkeliers en ouderen kunnen elkaar in de wijk Marollen nu ontmoeten onder de palaverboom. Ook in het nieuwe Wijkpark Transvaal in Den Haag is een zitplek voor iedereen gecreëerd: voor jong en oud, Marokkaan en Hollander, voor vrouw en man.

Er is de laatste jaren eveneens meer aandacht voor design en materiaalgebruik van zitelementen. Banken van hardsteen, van duurzame houtsoorten gecombineerd met roestvaststaal, het mag wat kosten. In de tuin hebben loungebanken en andere luxe relaxstoelen hun intrede gedaan. Dit om het buitenverblijf te veraangemen. De inrichting van de tuin houdt niet meer op bij de keuze voor bestrating en beplanting. Het gaat om het totaalplaatje, voor sommige hoveniers tot aan het tafellinnen aan toe.

Ook gemeenten besparen kosten noch moeite voor een moderne, duurzame stadsbank. Helaas wordt aan het onderhoud minder aandacht besteed. Opmerkelijk, want stadsmeubilair moet zich in de tijd bewijzen en dat lukt niet alleen met een duurzaam design.

Dit themanummer begint met de zitbeleving van de gebruiker. Want hoe mooi of functioneel een zitelement ook is bedoeld, hij moet de bank lekker vinden zitten.

'Zitten in stad en tuin' is het tweede themanummer dat Tuin&Landschap dit jaar uitbrengt. Hierna volgen nog 'Tuin van het jaar 2005' en 'Natuurlijk met vaste planten'.

WAAROM IK HIER ZIT...?

Hoe mooi of functioneel je een zitplek ook vindt als ontwerper of gemeente, uiteindelijk is het laatste oordeel aan de burgers. Deze maken gebruik van het zitmeubilair dat de openbare ruimte in Nederland rijk is. Maar wat vinden zij eigenlijk van die specifieke bank op die ene plek? Tien bankzitters aan het woord op acht plekken zomaar ergens in het land.

'ZE ZITTEN HEERLIJK, ECHT WAAR'

TEKST / BEELD Joachim Koutstaal

Acht roestvrijstalen banken sieren de kade van de Vliethaven in Voorschoten op. Over het water geven de zitjes zicht op de achtertuinen van de nieuwbouwwijk Starrenburg 2. De banken hebben een diepe zit en wiebelen mee als de gebruiker gaat verzitten. Een inwoner van Starrenburg 2 vertelt dat de banken nauwelijks gebruikt worden. „Elke avond zitten hier kinderen te vissen vanaf de houten steiger. Ze zwemmen en spelen in het water maar zitten niet op de banken. Zo af en toe strijkt er een ouder echtpaar neer, maar meestal zijn de banken leeg.“ Slechts een keer heeft de bewoonster op de banken gezeten om ze te testen. „Ze zitten heerlijk, echt waar. Maar ik ga niet op een bank zitten die pal voor mijn deur staat. Dan zit ik liever in mijn eigen tuin.“ Het onkruid rondom de banken moet nodig verwijderd worden, vindt ze. „Geen gezicht die groene rommel.“

„Als er iets moois te zien is, gaan mensen er misschien sneller zitten. Soms liggen er boten vlak voor je neus waardoor je helemaal niets ziet. En zonder die boten kijk je naar troebel water. Ik denk dat deze bankjes op een andere plek beter tot hun recht komen“, besluit ze. ■

'WE KUNNEN MET EEN DROGE KONT WEER AAN HET WERK'

TEKST Jacob van Megen / BEELD Gerdien de Nooy

In het Rosarium van het Goffertpark in Nijmegen zitten Eelco de Koning en Marius Rolsma op een bankje te lunchen. Ze werken beiden bij Philips Micro-elektronica en lopen er tijdens de middag-pauze altijd even uit. „Ik zit liever buiten met een boterham dan in het bedrijfsrestaurant. Het Goffertpark is dichtbij en het rosarium is fantastisch aangelegd. Een uitstekende plek om te zitten. Achter ons heb je een eeuwenoude beukenlaan en vanaf de bank waar we op zitten, zie je de vijver. Erg rustgevend“, zegt De Koning.

In het rosarium staan banken met en zonder rugleuning. Beide heren geven de voorkeur aan een bank met een rugleuning. „Die andere lijken meer op een langgerekte kruk. Dan heb je geen steun in de rug.“ De banken zitten goed. Ze zijn gemaakt van stevig materiaal. „Het lijkt wel geplastificeerd staal, of zo. Volgens mij doe je daar jaren mee“, denkt Rolsma. Zijn collega vindt het materiaal ook een goede keuze. „Je ziet veel houten banken maar deze worden vies en nat. De banken hier zijn gemaakt van een soort grofmazig gaas. Regenwater valt er dus doorheen. Zo houden we ook na een flinke regenbui toch een droge kont.“ ■

'ALS ER MAAR PRULLEN-BAKKEN IN DE BUURT ZIJN'

TEKST / BEELD Joachim Koutstaal

Voor Josine Visser uit Leiden is de brugbank aan de Stationsweg in Leiden een trefpunt om te lunchen of om van hieruit met vriendinnen uit te gaan. Soms zit ze er ook zomaar naar mensen te kijken. „Het is mooie brug op een leuke plaats. Iedereen die vanaf het station komt, loopt hierlangs. Er is van alles te zien en juist hier kun je genieten van de diversiteit en de pluriformiteit van mensen.“ Voor Visser is de vorm van de bank een minpunt. „Eigenlijk kun je alleen in het midden goed zitten. De bank loopt met de brug mee en hoe verder je uit het midden zit, hoe meer je naar beneden glijdt. Door het staalprofiel van de bank heb je al snel een afdruk in je kont.“

Visser vindt het jammer dat je vanaf de bank zo weinig van het aangrenzende park ziet. „Het is een hartstikke leuk park maar je zit er altijd met je rug naar toe.“

De veiligheid op en rondom de bank is goed. „Het is een heel centrale plek. Als er iets gebeurt, is er altijd wel iemand in de buurt om te helpen.“ Ondanks de centrale plek is het nooit echt druk op de bank. Visser denkt dat dit komt door de omliggende terrassen. „Alleen tijdens lunchtijd zit de bank vol.“

Een stadsbank moet comfortabel zitten, vindt ze. Het materiaal maakt voor haar niet uit, hoewel hout lang vochtig blijft na een regenbui. Een rugleuning is voor haar geen must. „Als er maar wel prullenbakken in de buurt zijn.“ ■

'ZE MOGEN WEL EENS EEN LIKJE VERF'

TEKST Jacob van Megen / BEELD Gerdien de Nooy

Op het marktplein van de wijk Geitenkamp in Arnhem staan twee stevige banken met een teakhouten zitting. Ze zijn met de rugleuning naar het marktplein geplaatst. Als je op de banken zit, kijk je dus naar het voorbijrazende verkeer. Tejo van Huet zit op een van de banken: „Het oogt misschien wat onlogisch om naar de passerende auto's te kijken, maar het wordt daardoor een levendige plek. Ik zit hier vaak op zaterdag met mijn dochter in de zon. Dan legt ze een kleedje op de grond en verkoopt ze wat rommeltjes. Prullaria die ze niet nodig heeft. Zie het maar als een soort vrijmarkt. Achter me op het plein is op zaterdag de buurtmarkt. Er lopen dan veel mensen en er is veel verkeer. Ik vind het erg belangrijk als een zitplek ook het een en ander te kijken biedt. Vooral mensen kijken vind ik een interessante bezigheid.“

„Ik heb het idee dat deze bankjes goed gebruikt worden. In het weekend en 's avonds zitten er altijd mensen op. Ze zitten ook lekker stevig in de rug. Op een afstand zien ze er verzorgd uit, maar als je dichterbij komt zie je dat ze wel een likje verf kunnen gebruiken. De lak is eraf en dat staat onverzorgd. Ik vind overigens twee banken op deze plek wel voldoende. Anders lijkt het al snel op een bushalte. Aan beide kanten van de banken zijn plantenbakken geplaatst. In de zomer zetten ze er eenjarige zomerbloemen in. Dat is vrolijk en de plek wordt intiemer.“ ■

WAAROM IK HIER ZIT...?

'ALS ER AL MENSEN ZITTEN, ZOEKEN WE EEN ANDERE BANK'

TEKST / BEELD Joachim Koutstaal

Lekker in de zon zitten en mensen kijken. Voordat Mark Smit en Lesley-Ann Veldhuisen naar de bioscoop gaan, hangen ze nog even op de houten banken van de Arenaboulevard in Amsterdam. Regelmatig pakken Smit en Veldhuisen daar een filmpje. „Meestal gaan we wat eerder weg van huis om hier nog even te zitten“, zegt Smit.

Speciaal deze bank spreekt hem aan vanwege de hoge rugleuning. „Ik zal niet snel kiezen voor een bank zonder rugleuning. Deze bank is ideaal, je kunt er ook op liggen.“ Veldhuisen is ook blij met de rugleuning, maar vindt het materiaal waar de bank van gemaakt is minstens zo belangrijk. „Een houten bank zit lekkerder dan een metalen bank. Je krijgt hier niet zo snel last van je rug en je kont.“

In zijn woonplaats Castricum maakt Smit weinig gebruik van de openbare zitgelegenheden. „Er moet wel iets te zien zijn op de plek waar je zit. Castricum is veel te rustig. Als je daar ergens gaat zitten, val je in slaap.“ In Almere, de woonplaats van Veldhuisen, worden parkbanken regelmatig gesloopt en besmeurd. „Tussen die troep ga ik echt niet zitten.“

Een afvalbak bij een bank is gewenst, alleen moet deze niet te dichtbij staan. „Dat stinkt en er komen wespen op af.“ Het liefst zit het stel met z'n tweetjes op de bank. „Als er al mensen zitten, zoeken we een andere bank. Maar nu moeten we gaan. Er gaat niets boven een bioscoopstoel!“ ■

'ER IS GEEN RUGLEUNING EN JE ZIT WAAR JE LOOPT'

TEKST / BEELD Joachim Koutstaal

Na een uur op de tribune in recreatiegebied het Groene Carré gezeten te hebben, zijn een brommer en een wielrenner gepasseerd maar geen wandelaar die even komt uitrusten. De moed zinkt me in de schoenen. Prachtige plek en een magnifiek uitzicht maar iets te ver weg van de bewoonde wereld. Daar zit je dan als redacteur van T&L. Dan maar mijn eigen zitbeleving, ik ben immers nu zelf gebruiker.

De zittribune ligt in het gebied tussen Schiphol en Hoofddorp op een kunstmatige heuvel die de vorm heeft van een gekantelde kavel. Vanaf de zittribune is de Haarlemmermeerpolder grotendeels te overzien. Recreanten die door het gebied wandelen of fietsen kunnen op de bank zitten en liggen. Er is ruimte genoeg want de tribune is 20 m lang. Erg comfortabel liggen de hardhouten vlinderplanken niet. Een duidelijk zitgedeelte ontbreekt, er is geen rugleuning en je zit waar je loopt. Beneden aan de heuvel, een kleine 10 m van de bank verwijderd, staat een afvalcontainer. Een korte blik in de container leert dat de plek geregeld bezocht wordt. Lege boterhamzakjes wijzen op een picknick of een genuttigde lunch.

Twee geschroefde U-profielen vormen de basis van de zittribune. Hierop zijn houten dwarsbalken aangebracht waarop vlinderplanken rusten. Anti-worteldoek voorkomt dat gras en wilde vegetatie door de planken omhoog groeien. De grasheuvel waarop de tribune staat moet wel regelmatig onderhouden worden, anders overgroeien gras en distels de vlinderplanken. ■

'DEZE BANK STOND HET DICTST BIJ DE IJSKRAAM'

TEKST / BEELD Joachim Koutstaal

Helene van der Lans en haar zoon Chris wonen in Zoetermeer. Als afsluiting van een dag winkelen in het Stadshart rusten ze op het plein even uit onder het genot van een ijsje. „Het is de eerste keer dat ik hier zit“, zegt Helene van der Lans. „Deze bank stond het dichtst bij de ijskraam“, verduidelijkt Chris. Toch wil Helene de keuze van de zitplek niet helemaal aan de willekeur overlaten. „Onbewust stel je toch eisen aan je zitplaats. Zitting en leuning moeten schoon zijn en een afvalbak op loopafstand is ook wel prettig.“

Chris vindt het vooral belangrijk dat hij zijn voeten languit op een bank kan leggen. „Heerlijk om dan ongestoord in het zonnetje te zitten.“ Dat ongestoord zitten kan volgens Helene ook gewoon rechtop en het liefst nog met tussenleuningen. „Een beetje privacy is wel gewenst en jouw benen hoeft ik nou niet per se op schoot“, zegt ze tegen Chris.

Over het materiaal van de bank zijn moeder en zoon te spreken. „De combinatie hout met metaal is mooi en strak. De bank nodigt uit om op te zitten.“ Helene verkiest een houten bank boven een bank van beton of kunststof. „Maar ze moeten wel gebeitst zijn want die grijze verkleuring vind ik niet mooi.“

Nu ze wat langer op de bank zit, valt het Helene op dat de rugleuning wel erg recht is. „Dat gaat pijn doen aan je rug.“ Ze zou graag zien dat deze banken ook in parken zouden worden toegepast. Of ze ook bereid is hier meer gemeentelijke belasting voor te betalen, antwoordt ze 'ja'. ■

'OP DEZE BANKEN HOUDEN WE DE VRIJDAGMIDDAGBORREL'

TEKST / BEELD Wendy Bakker

In de Utrechtse wijk Lombok ligt een buurtpleintje dat tijdens de renovatie van de oude volkswijk is aangelegd. Samen met de bewoners besloot de gemeente Utrecht de doorgaande Laurens Reaalstraat af te sluiten om er een plein van te maken. Parkeervakken maakten plaats voor een wipkip, een glijbaan en twee banken. Caroline van der Veeken geniet met haar zoon Mart van de zon op een van de banken op het plein. „Ik zit hier nu alleen, maar deze banken worden echt heel veel gebruikt. We houden hier de vrijdagmiddagborrel en sinds kort ook de woensdagmiddagborrel. De vrijdagmiddagborrel is een instituut. Tegen vijven komt de een na de andere buur thuis en schuift aan. Buurman Wim zet in zijn atelier de muziek aan en iedereen neemt wat chips en drank mee. Da's reuze leuk. De vaders die op woensdag hun zorgdag hebben, hebben nu ook de woensdagmiddagborrel geïntroduceerd. Iedere reden wordt hier aangegrepen om lekker met elkaar te kletsen en een biertje te nemen. De harde kern vormen de bewoners van de Daendelsstraat, maar onze borrel heeft wel een aanzuigende werking en dat is helemaal oké.“

„'s Avonds komen de Marokkaanse en Turkse buurjongetjes hier samen, en soms rusten hun moeders wat uit van hun avondwandeling. En natuurlijk wordt hier door de kinderen gespeeld.“

„De banken zijn prima. Niet mooi, maar uiteindelijk gaat het er toch om dat je goed kan zitten. En ze zitten heerlijk want de banken hebben een brede zitting. Voor lange mensen ideaal.“ ■

Ieder Afrikaans dorp heeft er een, een boom waar-
onder de dorpswijzen belangrijke besluiten nemen.
Dit beeld van de palaverboom had de kunstenaar
Jozef Legrand voor ogen toen hij in opdracht van
Recyclart in de Brusselse wijk Marollen een ont-
moetingsplek voor de wijkbewoners maakte. Hij
ontwierp een zitelement in arabeske vorm met een
Quercus palustris als dak.

TEKST / BEELD Wendy Bakker

ONTMOETING ONDER DE PALAVERBOOM

Je kan erop zitten, ertegenaan hangen en er-
over kopjeduikelen, maar het meest bijzondere
aan het multifunctionele zitelement de 'Palaver-
boom' is, dat de jeugd van de oude Brusselse
stadswijk Marollen deze mag verfraaien met graf-
fity of hun naam erin mag kerven. In augustus
2000 bezocht Jozef Legrand het plein waar even-
tueel een 'stadssalon' gerealiseerd zou worden.
Een plek voor iedereen: groot of klein, arm of
rijk, autochtoon of allochtoon. Een plek die in het
teken staat van ontmoeting en die de sociale co-
hesie in de wijk kan bevorderen. Een plek die door
het ontwerp aantrekkelijk is en een aangename
sfeer oproept.

Inkervingen en graffiti

Op het plein zat een groep jongeren op drie oude
stadssbanken. Er ontstond een emotionele discus-
sie over hun banken, over hoe deze met hun inker-
vingen en graffiti getuigenis waren van hun leven
en over de vele uren die zij erop doorbrachten.

Legrand nam dit als uitgangspunt voor zijn kunst-
werk. Een grote boom met daaronder een sierlijk
zitelement bestaand uit een metalen onderstel en
een leuning van gelamineerd hout waarin de jon-
geren kunnen kerven wat hun bezighoudt.

In de wijk was men minder gelukkig met het
voorstel van Legrand. Marollen is een oude arbei-
derswijk in het centrum van de stad en zit in de
lift. De wijk staat bekend om zijn antiekwinkels en
het waren vooral de ondernemers die zich stoor-
den aan de 'hangjongeren'. Onder hen leefde de
angst dat het nieuwe plein alles wat als marginaal
beschouwd wordt, zou aantrekken. Moest de ban-
ken op het plein niet eerder verdwijnen?

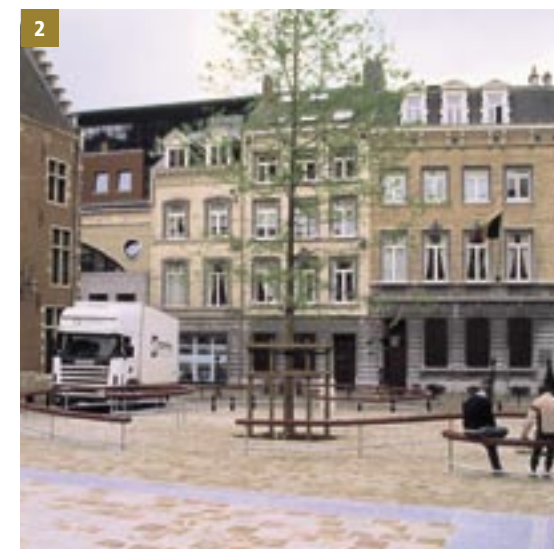
Dialogo met wijkbewoners

Op initiatief van Recyclart, een kunst- en cultuur-
centrum dat actief is rondom stedelijke thema's
(zie kader 'Recyclart: kunst, opleiding en werk')
en dat opdrachtgever is van Legrand, werden
een buurtfeest, theaterperformances, debatten

en workshops georganiseerd. Recyclart ging op
deze manier de dialoog aan met de wijkbewoners
over de openbaarheid van de publieke ruimte en
het zitten in de stad. Is de publieke ruimte alleen
bestemd voor bepaalde groepen in de samenle-
ving die zich deze plekken mogen toe-eigenen? Of
is de openbare ruimte er voor iedereen?

Volgens Laurence Jenard, als coördinator van
het programma stedenbouw en architectuur bij
Recyclart betrokken, zijn pleinen en parken bij
uitstek plekken waar mensen verblijven en waar
mensen van iedere gezindte en leeftijd elkaar
kunnen ontmoeten. „We willen met concrete pro-
jecten, zoals de Palaverboom en de activiteiten die
daar omheen zijn georganiseerd tonen dat de pu-
blieke ruimte er voor iedereen is. Dat het niet om
een geprivatiseerde ruimte gaat. Dat de publieke
ruimte meer is dan een groep terrassen. Vanuit die
gedachte zijn we met stadssalons begonnen waar-
van de zitplek in de wijk Marollen de eerste is.”

Het kunst- en cultuurcentrum wil met de
stadssalons de sociale samenhang in centrum- ▶

1 De arabeske vorm van het zitelement brengt beweging
op het plein in de wijk Marollen.

2 Je kan op de leuning zitten, er tegenaan hangen of
erover kopjeduikelen.

3 De schoonmaaksput komt er niet aan te pas. Graffiti
is onderdeel van dit kunstzinnige zitelement.

OPENBARE RUIMTE BRUSSEL EN OMSTREKEN

De realisatie van de eerste stads-
salon is niet over een nacht ijs
gegaan. Hoewel Recyclart in 2000
officieel geopend is, is dit centrum
al vanaf 1997 bezig om zijn pro-
jecten in de stad Brussel van de
grond te krijgen. Want alles wat
het centrum onderneemt, kan niet
zonder de steun van de lokale over-
heden. Op het moment dat je een
project wilt starten in de openbare
ruimte in Brussel, krijg je te maken
met verschillende administratieve
organisaties. De grote assen in de stad Brussel,
de lanen en de ring om het cen-
trum heen vallen onder het Brussels
Hoofdstedelijk Gewest Brussel. Tot

dit gewest behoort het Brussels
Instituut voor Milieu-beheer (BIM)
dat verantwoordelijk is voor onder
meer de groene ruimte. Dan heb je
nog de stad Brussel en negentien
kleinere gemeenten, zoals bijvoor-
beeld Schaarbeek, die rondom de
stad liggen. Zij zijn verantwoordelijk
voor hun eigen openbare ruimte:
straten, parken en pleinen in wij-
ken. Deze gemeenten hebben ieder
hun eigen beleid afhankelijk van de
politieke verhoudingen in de raad
en het bestuur. Voor projecten in de
openbare ruimte is een vergunning
van het Gewest nodig, de mede-
werking van BIM en de betrokken
gemeenten moeten akkoord gaan.

ONTMOETING ONDER DE PALAVERBOOM

wijken bevorderen. „Het gaat toch vaak om het klassieke conflict tussen jongeren en ondernemers, of tussen jongeren en ouderen. Er bestaat angst voor die zogenoemde hangjongeren en wij willen die angst ontmantelen”, vertelt Jenard.

Meer modernisme

Maar de stadssalon staat voor meer. Jenard: „In Brussel zie je minder en minder zitmogelijkheden waar de stadsbewoners elkaar kunnen ontmoeten. En wat er dan aan banken staat, lijkt uit een catalogus uit de negentiende eeuw te komen: de klassieke bank. Ik ken een voorbeeld van een modern zitelement, een metalen bank van Lucile Soufflet. Brussel is formeel in zijn inrichting van de openbare ruimte en kent geen modernisme. In de stadssalons sluiten we aan op de hedendaagse vormgeving en op de hedendaagse gebruiker.” Om dat te bereiken betreft Recyclart jonge ontwerpers en kunstenaars bij het project. Zij krijgen de mogelijkheid hun creativiteit te tonen door vernieuwende zitelementen en -plekken te ontwerpen. Deze moderne ontwerpen worden niet het standaardmeubilair van de nabije toekomst. Want, zo gaat Recyclart ervan uit, iedere plek heeft zijn eigen identiteit en zijn eigen gebruikers. Het zitmeubilair moet die iden-

titeit versterken, een origineel stuk zijn voor die specifieke plek.

Even uitrusten en wachten

Het vraagt van de ontwerpers dat zij goed nadenken over de functie van zitten in de stad. „Dat betekent even uitrusten, anderen ontmoeten, wachten, wellicht picknicken maar ook in het zonnetje een bruine teint krijgen”, geeft Jenard aan. De stadssalons geven gelegenheid om na te denken over het comfort van de gebruiker: hoe zitten mensen eigenlijk in de stad en hoe kun je dat vertalen in een kleine aangename ruimte die uitnodigt om een middag door te brengen?

Zitten in de stad is een dankbaar onderwerp voor reflectie en blijft voor Recyclart niet langer beperkt tot de projecten in de openbare ruimte. „We trekken het thema breder door andere disciplines uit te nodigen om hun visie op zitten in de stad uit te werken in bijvoorbeeld videoprojecten en theaterstukken. Dat werkt inspirerend en het verrijkt.”

De palaverboom wacht op een vervolg. Recyclart heeft dan ook voor een nieuwe serie stadssalons een wedstrijd uitgeschreven voor jonge ontwerpers en kunstenaars. De winnende ontwerp(en) worden vervolgens samen met een erkend architectenbureau uitgewerkt. ■

RECYCLART: KUNST, OPLEIDING EN WERK

Recyclart is een gesubsidieerd kunst- en cultuurcentrum in Brussel dat zich bezighoudt met werkgelegenheids- en opleidingsprojecten, artistieke programma's en projecten voor stedenbouw en architectuur. In het werkgelegenheids- en opleidingsprogramma krijgen werkzoekenden de kans zich te bekwamen in horecawerkzaamheden en technische vakken. Er is een ploeg die een restaurant runt, een ploeg die zich toelegt op metaalbewerking, één op houtbewerking en één op binnenhuisinrichting. Iedere ploeg bestaat uit een leidinggevende en drie werkzoekenden. De technische ploegen hebben bijvoorbeeld gezorgd voor de aankleding van het station Brussel-Kapellekerk, maar krijgen ook steeds meer privé-vragen vanuit de kunst- en cultuurwereld van Brussel. Zij zijn er ook om de kunstenaars uit het tweede programma van Recyclart, het artistieke programma, te helpen bij het bouwen en plaatsen van installaties

en van de stadssalons. Zo is de palaverboom door de ploegen metaal- en houtbewerking gemaakt.

Het artistieke programma is bedoeld voor jonge startende kunstenaars en ontwerpers. Zij organiseren concerten en party's maar houden zich ook bezig met beeldende kunst. Het programma heeft vier ontwerpatelieriers.

De projecten maken gebruik van elkaars kennis en kunde. De technische ploegen helpen de kunstenaars bij het bouwen van installaties of het maken van de prototypes van banken voor de stadssalons; de kunstenaars op hun beurt ontwerpen het straatmeubilair.

Laurence Jenard is coördinator van het programma Stedenbouw en Architectuur. Zij is de motor achter verschillende initiatieven die de openbare ruimte in het centrum van Brussel voor iedereen toegankelijk moet maken. Ook bemiddelt zij tussen de wijkbewoners, lokale overheden en kunstenaars.

LAURENCE JENARD

Foto: Vincen Beekman

ZITTEN OP SERENE KLOOSTERBINNENPLAATS

De Nederlandse Designprijs voor de openbare ruimte 2004 ging naar Buro Lubbers landschapsarchitectuur & stedelijk ontwerp in 's-Hertogenbosch. Het bureau wist met een sterk lijnenspel de binnenplaats van een oud zusterklooster om te toveren tot een functioneel kunstwerk. In het ontwerp vallen de strak vormgegeven zitelementen het meeste op.

TEKST Emiel van den Berg / BEELD Gerdien de Nooy

Het door Buro Lubbers ontworpen binnenplein bevindt zich in het historische stads-hart van 's-Hertogenbosch, op een steenworp afstand van de Sint-Janskathedraal. Aan de Choorstraat ligt het zusterklooster dat inmiddels een luxe appartementencomplex is. „Wat mij meteen aansprak was de serene sfeer. Dit binnenplein is de plek voor een stiltemoment. Het is ook fascinerend om te ontdekken dat je hier de Sint-Jan vanuit een geheel andere hoek kunt bekijken”, aldus Peter Lubbers die tekende voor het ontwerp.

Als semi-openbare ruimte is het plein zowel voor bewoners van de appartementen bedoeld als voor bezoekers van de binnenstad. Volgens Lubbers is het eveneens een perfecte plaats voor bijvoorbeeld een klassieke muziekuitvoering op een stille zondagochtend, of voor het exposeren

van beelden. Het was voor hem een uitdaging om dit soort nieuwe kwaliteiten voor de binnenplaats aan te boren.

Langste lijn als uitgangspunt

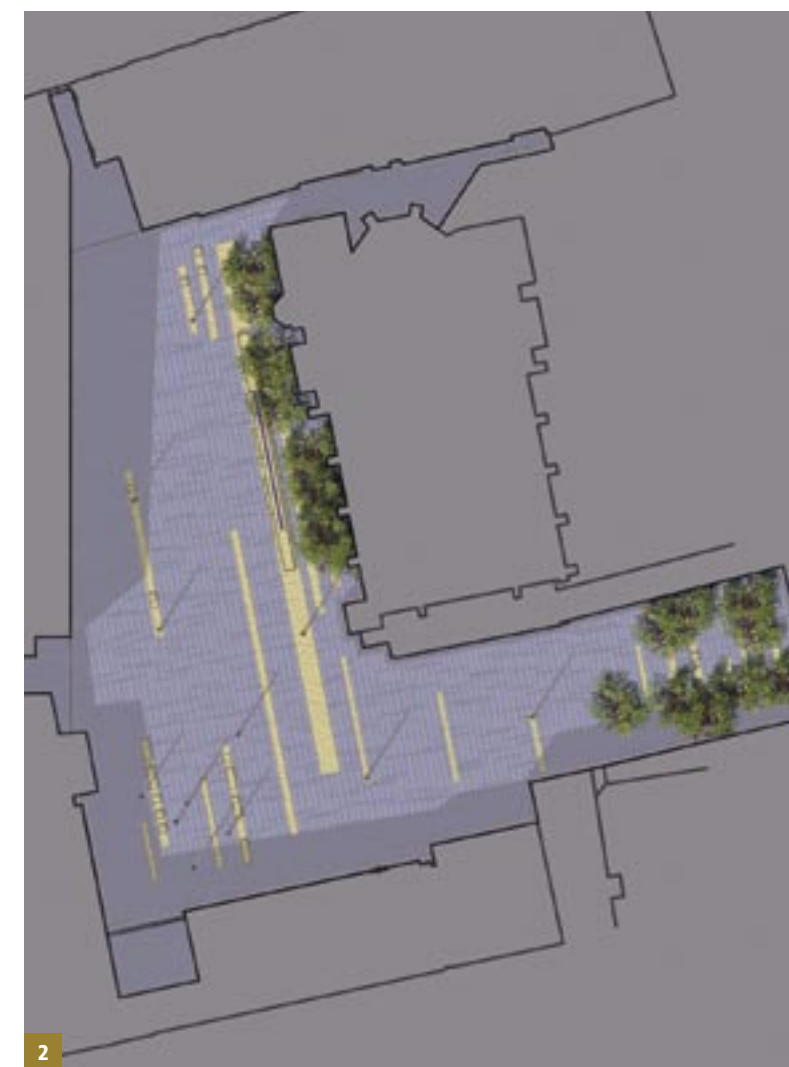
Het plein zo groot mogelijk laten lijken, dat was het uitgangspunt van de tuin- en landschapsarchitect. „De langste lijn heb ik dan ook extra benadrukt. Die lijn loopt parallel met de gevel van de kapel en staat aan de beide kopse kanten haaks op twee andere gevels. Zo ontstond een harmonieuze aansluiting op de omgeving waardoor ik mooier kon detailleren.”

Bij de invulling van het terrein is gebruikgemaakt van voornamelijk steen. Gevoelsmatig bevestigt dit volgens de ontwerper de serene sfeer, maar ook praktisch gezien was het de juiste keuze. Pal onder een groot deel van de verharding ligt namelijk de parkeergarage van het appartementencomplex. Als verhardingsmateriaal is gebrand lers hardsteen gebruikt. Door het branden wordt het oppervlak van de steen ruw en is het kleurverschil onder natte en droge weersomstandigheden groter. Daarnaast vindt Lubbers het een ideaal product omdat het materiaal niet glimt.

De natuursteen is in drie verschillende lengtematen gezaagd maar heeft overal dezelfde breedte. Omdat de langwerpige stenen in de lengterichting van het terrein liggen, versterken ze de lijn van het ontwerp. De stenen liggen in wildverband. In een ogenschijnlijk willekeurig patroon mengen zich op diverse plaatsen stroken hout met het hardsteen. Deze stroken zijn opgebouwd uit planken die dezelfde breedte hebben als de stenen. „Door het toevoegen van dit hout haalden we het harde van het plein af. Daarnaast waren de houten stroken nodig om de beluchting van de parkeerplaats weg te werken.” Door het meubilair van dezelfde houtsoort te maken en in dezelfde lijnvoering te plaatsen, ontstond de uitstraling die het plein zo kenmerkt.

Drie vormen van zitten

Het meubilair op het binnenplein is door Buro Lubbers zelf ontworpen. „We maken vaak gebruik van bestaand materiaal omdat er al zoveel is ontworpen. Hier was de situatie echter zo specifiek dat we het zelf hebben gedaan.” Op het plein staan banken, blokken in verschillende lengtematen en een opvallend langwerpige tafel met blokstoelen. Er zijn drie manieren van zitten. ►

Beeld: Buro Peter Lubbers

1 De langwerpige tafel met watergoot is een beeldbepalend element op de binnenplaats.

2 De plattegrond van het plein aan de Choorstraat.

3 Peter Lubbers.

ZITTEN OP SERENE KLOOSTERBINNENPLAATS

De banken zijn bestemd voor het ontspannen zitten, op de langwerpige blokken kan worden gezeten of gelegen en aan de tafel staan 24 zitblokken voor het functionele zitten. Lubbers vertelt dat het de bedoeling was om verschillende vormen van zitten op verschillende plaatsen te creëren. Zo zijn er zitplaatsen in de zon en in de schaduw, onder bomen of juist in de open ruimte en met zicht op de Sint-Jan of op de gevel van het oude klooster. Door grote en kleine meubels af te wisselen, is er de mogelijkheid om alleen of juist met anderen te zitten. „We hebben het maximale uit het zitten gehaald.”

De extreem grote tafel was een langgekoesterde wens van Lubbers en ook de watergoot die er doorheen loopt, wilde hij altijd al in een ontwerp verwerken. Op zijn netvlies staat nog het beeld van de tuinen in het Italiaanse Frascati. „Daar stroomt water door de hele tuin, zelfs door een smalle goot die over een lange tafel loopt en als wijnkoeler dient. Dat is me altijd bijgebleven. Op de binnenplaats hier heeft de waterloop in de tafel vooral decoratieve waarde.”

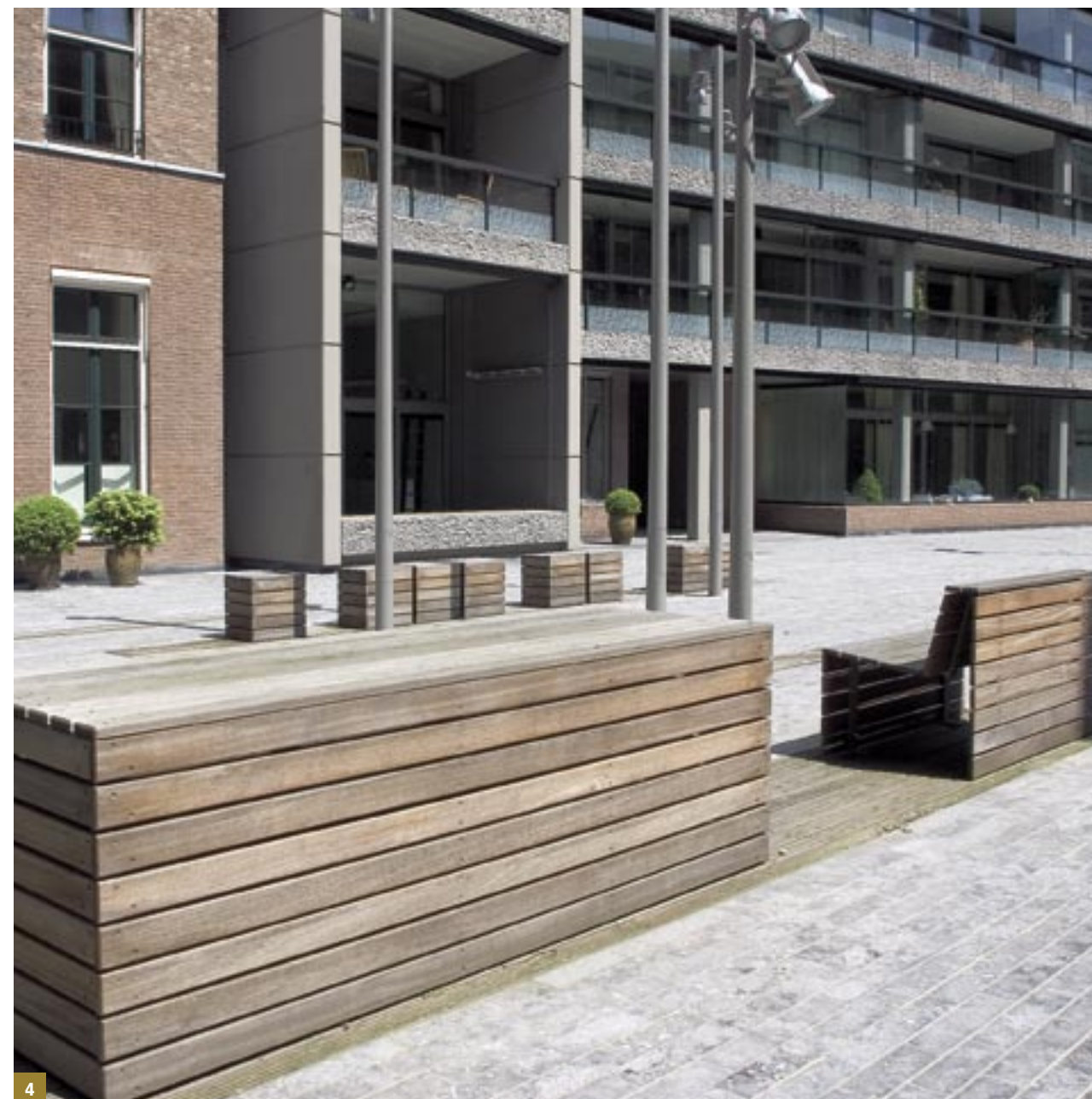
Aan slechts een klein gedeelte van de tafel bevinden zich de blokstoelen. De rest van de tafel loopt als blokvorm door in de lijn van het ontwerp. Dat deel van de tafel is voor allerlei andere doeleinden te gebruiken. „Er is nooit één reden voor een ontwerp. Mensen kunnen op de tafel zitten of liggen, bewoners van de appartementen kunnen met eigen stoelen aanschuiven en de

tafel kan als buffet dienen tijdens festiviteiten of samenkomsten. Daarbij is het ook een sieralement en is de omvang van de tafel in balans met de schaal van het binnenplein.”

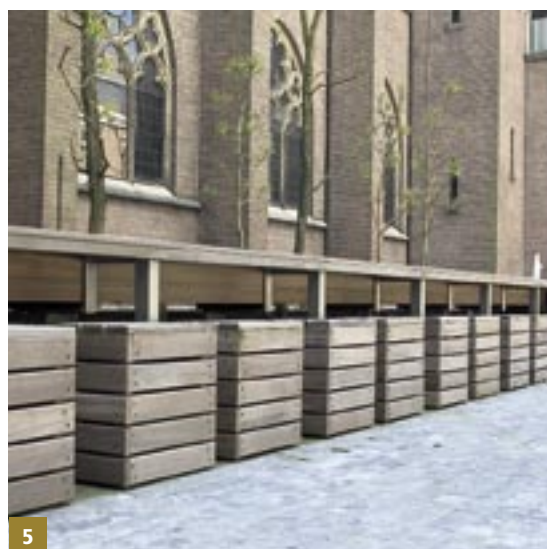
Volgens de ontwerper wordt de krachtige uitstraling van de tafel versterkt door de parallellopende oude gevel van de kapel en de rij bomen die tussen de gevel en de tafel in een smalle strook grond staan. De keuze viel op *Gymnocladus dioica* omdat het dubbelgeveerde blad van deze boom het zonlicht mooi filtert.

Mediterraan buitenleven

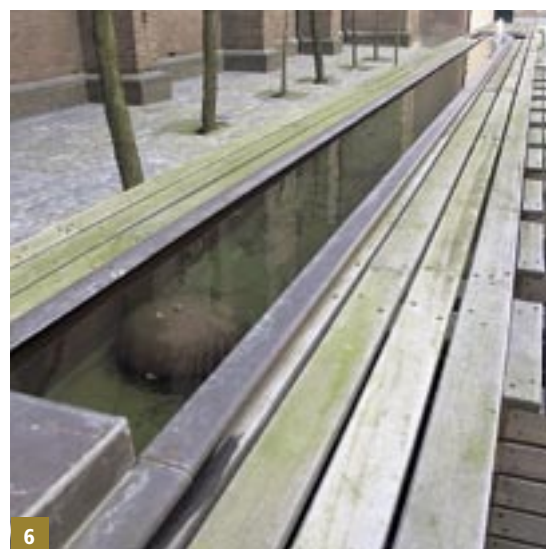
De grote tafel is iets waar Lubbers in de toekomst meer mee wil doen. „In die tafel zie ik een centraal punt, een sociaal hart. Het beeld dat ik daarbij voor ogen heb, komt uit landen als Frankrijk, Spanje en Italië. Daar speelt het buitenleven een belangrijkere rol dan bij ons.” Hij vindt wel dat je dat Mediterrane buitenleven moet vertalen naar de Nederlandse leefstijl. „Maar al is die anders, ook bij ons is er een buitencultuur. Denk aan het leven op een dorpsplein. Naast een sociale ontmoetingsplaats is dat de plek om mensen te bekijken en bekeken te worden. Langzaam maar zeker zoeken ook wij Nederlanders steeds meer het sociale leven in de straat of op het plein. Het groeiende aantal terrassen in elke binnenstad de laatste tien tot vijftien jaar geeft dat duidelijk aan.” ■

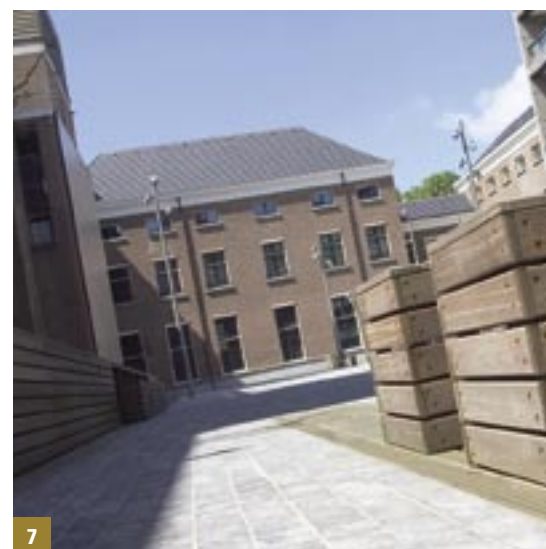
4

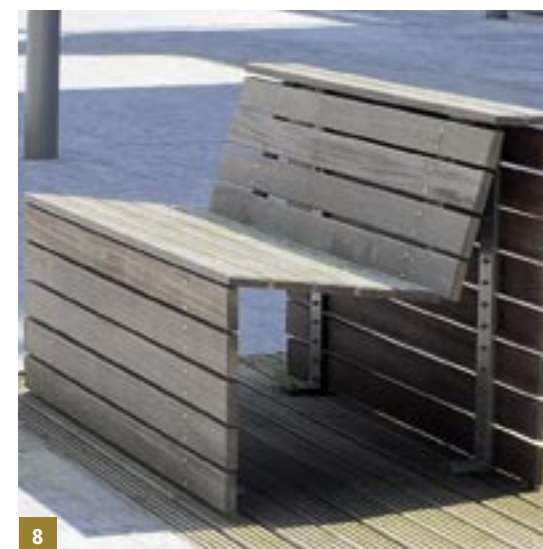
5

6

7

8

- 4 Door grote en kleine zitelementen af te wisselen is er zowel plek om alleen of juist in groepen te zitten.
- 5 Langs een deel van de tafel staan 24 zitblokken.
- 6 De tafel wordt ook wel getypeerd als die van 'het laatste avondmaal'.
- 7 De blokken contrasteren qua vorm met de lange lijnen in het ontwerp.
- 8 Op het plein staat een aantal banken waar de gebruiker op kan uitrusten.

1

Jong of oud, Hollander of Marokkaan, vrouw of man: iedereen kan in het Haagse Wijkpark Transvaal zijn zitplekje vinden. Het is een plek waar stad en park in elkaar overgaan en spel en ontmoeting centraal staan. De vormgeving is sober, het materiaalgebruik rijk en de gebruiksmogelijkheden legio.

TEKST Wendy Bakker / BEELD Gerdien de Nooy

Verwacht geen grote vijverpartijen, bosschages of gevarieerde borders, want die tref je in het nieuwe Wijkpark Transvaal in Den Haag niet aan. Het wijkpark is een modern antwoord op het huidige gebruik van een park midden in de drukte van de stad. Een ruim, overzichtelijk park met een groot sport- en spelplein en verhoogde graslichamen met bomen als groene accenten. Voetballen, steppen, schommelen, dieren kijken, flaneren of praten met je buurman of buurvrouw in de schaduw van een boom: het is allemaal mogelijk op het 3,5 ha grote terrein. „Eigenlijk is het nieuwe Wijkpark Transvaal een mengvorm van park en plein, waarbij het belangrijkste ontwerpuitsgangspunt was: wat heeft de buurt nodig?“, legt Egbert Schuttert, landschapsarchitect bij Ingenieursbureau Den Haag, uit. Samen met zijn collega-landschapsarchitect Klaas Hilverda ontwierp hij het park. Na jaren van voor-

bereiding, inspraak en ontwerpen zien zij de kroon op hun werk. Zaterdag 18 juni is het park feestelijk geopend.

Buurtbonbon

Wijkpark Transvaal ligt op de plek van een van de vroegere Haagse buurtbonbons tussen de Paul Krugerlaan en het Hobbemaplein. Maar dit buurtparkje met asfalt, trapveldje en bloemenborders dat was ingericht als een soort schilderspalet voldeed niet meer. „Het trapveldje werd een hondenpoepveld en de bloemenborders lagen vol spuiten. Junks waren vaste bezoekers. De bewoners wilden dat niet meer“, vertellen Schuttert en Hilverda.

De oude volksbuurt wordt de komende jaren grondig gerenoveerd. De herinrichting van het park is hierin meegenomen. 450 portiekwoningen moesten wijken waarvoor 110 appartementen zijn teruggekomen. De ruimte die overbleef, kreeg het park toebedeeld.

De bevolking van de Transvaalbuurt bestaat voor een groot deel uit burgers van allochtone afkomst. De wijkbewoners zijn vanaf 1998 nauw betrokken geweest bij de inrichting van het park. „We hebben ongeveer veertig inspraakavonden over de schets, het voorlopig en definitief ontwerp gehad met de buurtbewoners, parkbeheerders, mensen van het spelactiviteitenprogramma Haagse Hopje en de beheerder van de kinderboerderij“, licht Schuttert toe. Na het voorlopig ontwerp heeft de gemeente een feestelijke bijeenkomst georganiseerd in een grote tent en werd de maquette getoond. „Tolken waren

- 1 De hoofdroute in het park met op de voorgrond de watertafels. De bomen langs de promenade zijn *Quercus palustris* en *Magnolia kobus*. De laatste is speciaal aangeplant voor de bloei.
- 2 De plattegrond van het plein in Wijkpark Transvaal.
- 3 De dubbele Van Alff-bank langs het speelplein bij het Haagse Hopje.
- 4 De verharding in het park bestaat uit Kellen betonsteen met natuurstenen toplaag in de kleuren geel en grijs. Grasheuvels zorgen voor de ruimtelijke geleiding van het park.

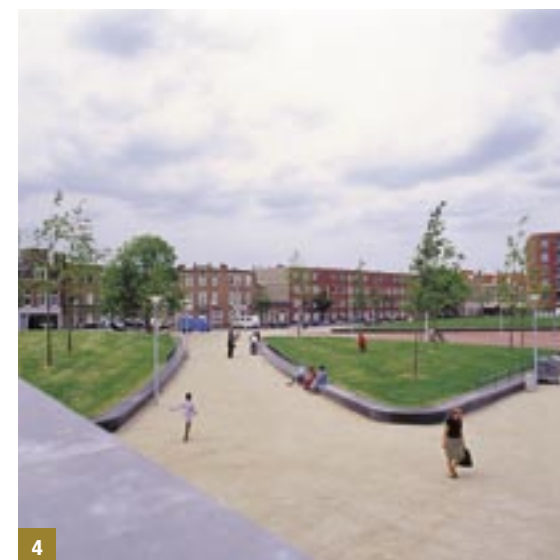
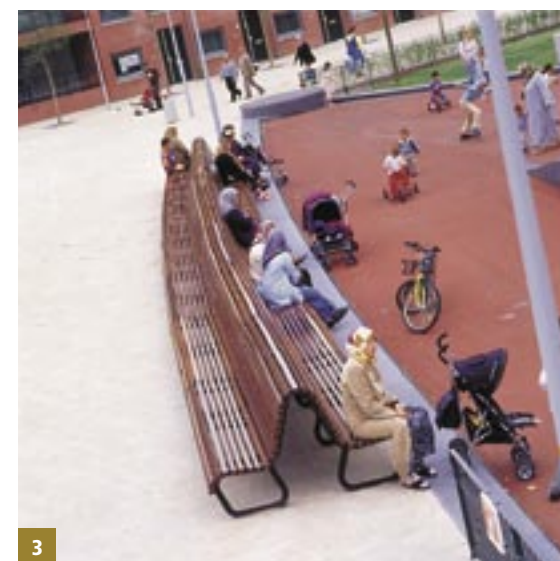
Beeld: Ingenieursbureau Den Haag

aanwezig voor bewoners die minder goed of geen Nederlands spraken. Ze toonden een grote betrokkenheid“, aldus de landschapsarchitect.

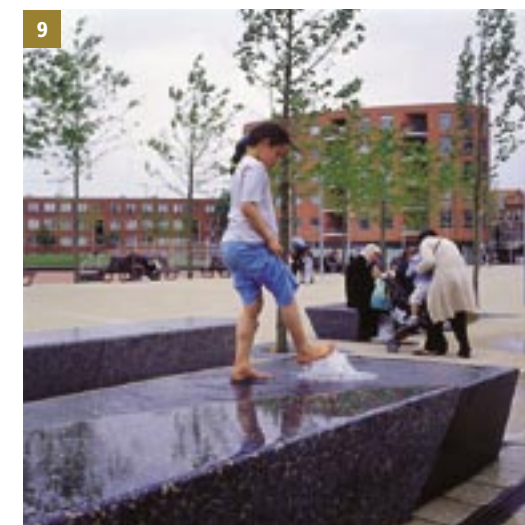
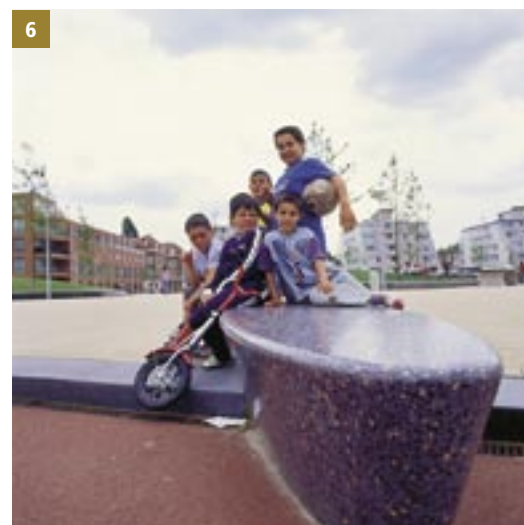
Doe-park

De kinderboerderij moest in het nieuwe ontwerp opgenomen worden en de dierenweide kreeg een facelift. Bij de buurtbewoners bestond behoefte aan ruimte voor sport en spel. Het wijkpark moest een echt doe-park worden. De beheerders wilden het Haagse Hopje, waar kinderen tegen vertoon van een speciale pas speelgoed voor buiten kunnen lenen, koppelen aan een speelterrein. „Toen was het park ook vol. We hebben twee doorgaande routes gemaakt die het terrein in drie gebieden opdelen.“ Er is een deel met het grote plein voor sportactiviteiten maar ook voor feesten, een deel met de kinderboerderij en dierenweide en een gedeelte met de kinderspeelplekken en het Haagse Hopje. „De routes zijn riant en overzichtelijk. Dat bracht veel verharding met zich mee, de helft van het park is verhard. Vandaar ook dat we spreken van een mengvorm tussen park en plein.“

Toch hebben de ontwerpers een parkachtige sfeer willen creëren. Ze brachten zachtheid aan middels de glooiende lijn in het ontwerp en door de verhoogde grondlichamen begroeid met gras en grote bomen. „Door de grasheuvels ontstaat een ruimtelijke geleiding en kan je het park niet in een keer overzien“, legt Hilverda uit. Zijn collega vult aan: „In combinatie met de gebogen lijnen wordt het park spannend net als in een Engels Landschapspark.“ Maar geen ►

VOOR IEDEREEN EEN ZITPLEK IN WIJKPARK TRANSVAAL

bosschages en bloemborders; de beplanting is op verzoek van de bewoners beperkt tot gras en bomen in verband met de veiligheid.

Zitranden

In het park is veel aandacht besteed aan zitgelegenheden. „We voorzagen dat het park op mooie dagen hartstikke druk zou worden. Dan heb je wel driehonderd zitplaatsen nodig, maar dat is niet te doen”, zegt Schuttert. De ontwerpers vonden de oplossing onder andere in zitranden van granito om de grasheuvels heen. „Deze hebben trouwens een dubbelfunctie want ze beschermen het gras en de bomen. Kinderen met fietsjes of jongeren met scooters kunnen zo niet over het gras heen rijden”, legt Hilverda uit.

Als het gaat om zitten in stad en park hebben allochtone burgers voor een deel andere wensen en gebruiken dan autochtonen. Mannen en vrouwen zitten gescheiden. „Als een bank bezet is door een man, zoekt de vrouw een ander plekje. We wilden daar niet al te veel in meegaan dus hebben we gekozen voor een extra lange bank, dan kan de vrouw aan het ene uiteinde zitten en de man aan het andere uiteinde”, verklaart Schuttert.

Ook zitten Turkse en Marokkaanse mensen graag in groepen. Hilverda: „We hebben banken en zitelementen dan ook zo neergezet dat niemand van de groep wordt afgesloten. Je kunt het het beste vergelijken met een kring maar dan passend in de vormgeving van het park.

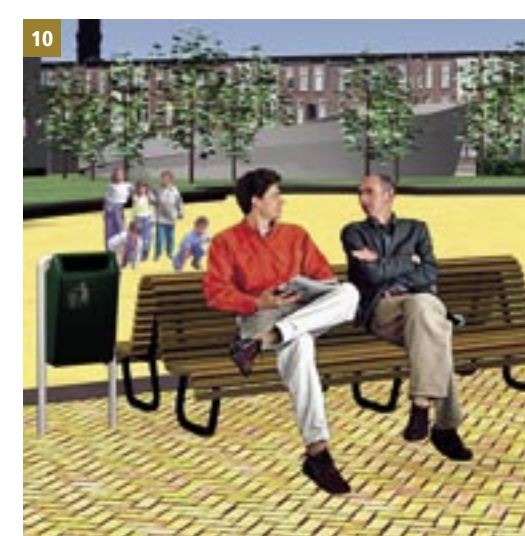
De zitwensen zijn niet over een kam te scheren. „Turkse mannen zitten veelal op de lange banken die op de hoofdroute staan. Daar zit je om te kijken wie er langskomt. De Marokkaanse vrouwen willen in de luwte met elkaar kunnen praten, zoals onder de bomen in de buurt van de kinderboerderij. De jeugd zit vooral op de zitbootjes bij het spelplein. Iedere doelgroep zoekt zijn eigen plek. Daarom hebben we ook meerdere zitplaatsen in het plan

opgenomen. Maar iedereen kan overal komen, er zijn geen afgeschermden plekken op het Haagse Hopje na”, aldus de landschapsarchitecten.

Niet alleen de functie van de zitelementen verschilt, ook de vorm en het materiaal. Geen plek in Den Haag waar de Haagse houten bank, de Van Alff-bank, ontbreekt. Deze staat dus ook in Wijkpark Transvaal: in extra lange versie, en met dubbele of enkele rugleuning. Aan de rand van het sport- en spelplein staan granito zitelementen in de vorm van bootjes. Bij de kinderboerderij is een

halve cirkel van granito neergezet, maar de opvallendste zitplek is de watertafel op de promenade. „De watertafel is een toevoeging die het toch wel sobere park verlevendigt”, zegt Hilverda.

Geen enkele bank heeft tussenschotten. „Dat is asociaal”, zegt Schuttert een beetje geagiteerd, „want dat is meestal bedoeld om zwervers van banken te weren. Wil de burger geen last van ze, dan moet je als gemeente maar twee keer zo veel banken neerzetten. Een bank is er voor iedereen, dus ook voor de zwerver.” ■

Beeld: Ingenieursbureau Den Haag

5 Op sommige plekken is een rugleuning aangebracht op de granito zitranden. Hongaarse eik, Scharlaken eik en Moerasedik vormen in de herfst een kleurrijk dak.

6 „Het zijn bootjes die aanmeren. Het plein verwijst naar de zee. In de winter kan er zelfs een ijsbaan van worden gemaakt”, verklaart Klaas Hilverda de vorm van de zitelementen.

7 De zitcirkel bij de kinderboerderij. Hier krijgen de kinderen les over de dieren in de kinderboerderij. In het midden van de cirkel wordt bijvoorbeeld een geitje geplaatst die ze dan goed kunnen zien. Maar de zitcirkel is ook een spelelement.

8 In Islamitische culturen is het gewoon dat mannen en vrouwen gescheiden van elkaar zitten. Het zitten gebeurt voornamelijk in groepsverband, maar in het park is er ook voldoende plek om je rustig terug te trekken.

9 De watertafel is zit- en speelplek ineen. Ook deze is gemaakt van granito: natuursteen aan de buitenkant met een kern van beton. Tomaello in Vlaardingen levert iedere vorm op aanvraag. De fontein in de watertafel spuit afwisselend, langzaam of kort, en dan weer allemaal tegelijk.

10 Klaas Hilverda en Egbert Schuttert

11 De speelreinen bij het Haagse Hopje. Hier kan de jeugd schommelen, steppen en skateboarden.

DE BUITENRUIMTE IS EEN AFSPIEGELING VAN HET INTERIEUR

Meubilair is voor Martin Veltkamp uit Bergschenhoek onlosmakelijk verbonden met het ontwerp van de tuin. In zijn strakke, moderne tuinen horen passende meubels. Klanten kunnen ze uitzoeken in zijn eigen winkel.

TEKST Lilian Verhaak / BEELD Ferry Noordam

Martin Veltkamp zag de afgelopen jaren zijn ontwerpstyl versoberen. De vorm werd steeds minimalistischer. De ruimte voor verharding in de tuin breidde zich uit en het groen werd teruggedrongen tot decoratie en versiering. In zijn tuinen staat altijd meubilair, want de tuin is bedoeld om van te genieten: zittend of liggend. En zeker niet in eerste instantie om in te werken.

Bij Veltkamp houdt een ontwerp niet op bij de invulling van dode materialen en het groen. Eigenlijk begint voor hem daarna pas de lol. Hij werkt graag met details, die maken zijn projecten af. Dus adviseert hij zijn klanten over meubels, potten en licht. Zijn advies voert hij het liefste door tot aan

het servies op tafel. Die finishing touch is altijd al zijn liefhebberij geweest. Wat eens begon met een verzameling potten en mooie spullen in een hoek van de werkplaats, is uitgegroeid tot een stijlvolle winkel. Daar kunnen Veltkamps klanten zich verlekken aan meubilair en bijbehorende accessoires.

Loungeterras en buitenkeuken

Zitmeubels kunnen volgens de hovenier drie functies hebben: het actief zitten, dan zit je rechtop zoals je aan een tafel zit, het passief zitten en het liggen. „Deze functies moet je vertalen naar meubilair“, legt hij uit om zijn verhaal te vervolgen met

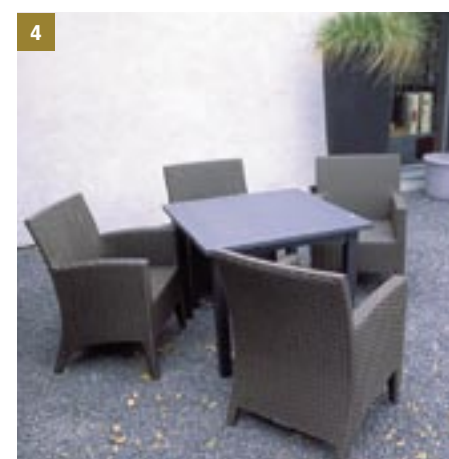
de reden waarom zitten zo’n belangrijk onderdeel vormt in de tuinbeleving. „We hebben mensen jaren verteld dat werken in een tuin leuk is, maar eigenlijk is dat helemaal niet zo en willen mijn klanten dat ook niet meer. Mensen hebben steeds minder vrije tijd. De tijd die ze hebben willen ze graag passief doorbrengen: relaxen, met vrienden een goede maaltijd nuttigen en genieten van het buiten zijn. De tuin moet zo onderhoudsvrij mogelijk zijn.“

De buitenruimte wordt in de ogen van Veltkamp steeds meer een afspiegeling van het interieur. Dus naast een terras, waar actief gezeten wordt en dat gelijkgesteld kan worden aan de eethoek in de binnenruimte, komt er ook een passieve plek in de tuin, het loungeterras, waar plaats is voor een bankstel. Dergelijke nieuwe trends zijn niet alleen een antwoord op de behoefte van de klant maar worden ook door de meubelleverancier neergezet om een nieuwe afzetmarkt van zijn producten mogelijk te maken.

Een andere trend die de hovenier ziet, is de buitenkeuken. In zijn werkplaats wordt al druk gebouwd aan een showmodel. Want zelf dingen maken is ook een van zijn specialiteiten. Zijn medewerkers buigen zich in de werkplaats over nieuwe meubels, of passen bestaande meubels aan. Wat niet bestaat, proberen zij te maken. Twee van zijn medewerkers zijn dan ook gespecialiseerd in timmerwerk en houtbewerking. Zo verfdn zij een bestaande, klassieke keukenstoel matzwart waardoor deze een chique uitstraling kreeg.

Zwart komt vaker terug in het werk van Veltkamp. Hij noemt het ‘nonkleuren’ - zwart en wit - en mengt deze graag met aardetinten. Hierdoor heeft hij een uitgesproken palet aan kleuren gekregen, die hij als stijl voert. In deze kleuren ontwikkelde hij een kussen- en meubellijn. Afgezien van zijn eigen creaties voert hij in zijn winkel bestaande merken zitmeubilair als Royal Botania, Gandio Blasco, Henry Dean, Menardi, Heller en Tuuci.

Welke meubels de hovenier kiest bij zijn ontwerp is sterk afhankelijk van de smaak van de klant en van de ruimte waar het meubel komt te staan. Een betonnen wand als achtergrond vraagt een ander meubel dan een wand met klimop. Onder ►

1 Aan het einde van de zichtlijn is een ‘visueel massief’ meubel geplaatst.

2 Veltkamp koos voor een strak en hard ogend meubel om de sfeer in de strakke patio-achtige ruimte te versterken.

3 Het luchtige, nonchalante blad van *Hemerocallis* gaat goed samen met de zachte lijnen van dit lage zitelement.

4 Ingegoten kleuren als zwart, grijs en antraciet zijn gecombineerd met aardetinten. Hier is gekozen voor contrast.

DE BUITENRUIMTE IS EEN AFSPIEGELING VAN HET INTERIEUR

- 5 De grafische structuur ontstaan door de tegels, vraagt om een kubistisch zitelement.
- 6 Een picknick-opstelling voor de kleine oppervlakte. De afgeronde hoeken geven het meubel zachtheid.
- 7 Eenvoud ten top. Door de vorm van het bankje wordt een richting in de ruimte aangegeven.
- 8 Log en lui, zware vormen concurreren met de 'oversized' plantenbakken van 1x1x1m.
- 9 Massief staal en toch flinterdun. De koele kleuren worden gecompenseerd door gepolitoerd wortelnoten hout en taupekleurige potten.

een boom plaatst hij een bank van glad materiaal omdat dat makkelijk schoonmaakt. Door met hetzelfde materiaal te werken als dat van de omgeving of door losse kussens te plaatsen, stemt hij het meubel af op de plek waar het staat. Is er bijvoorbeeld roestvaststaal in de tuin gebruikt dan komt er zeker een RVS-randje langs tafel en stoel.

Lichtgewicht meubilair

Particuliere tuinen worden in Nederland kleiner. In de kleinere tuin van Veltkamp is veel verharding, zodat er op allerlei plekken gezeten kan worden en niet alleen op de plek, die we 'het terras' noemen. Meubilair in dergelijke tuinen moet makkelijk verplaatsbaar zijn, op wieltjes of het liefst lichtgewicht.

Een andere ontwikkeling is dat bij schaarse ruimte deze dubbel gebruikt wordt. De zitbank is tevens opbergplek en de tafel is opklapbaar. In dat soort oplossingen heeft Veltkamp weinig fiducie. Hij ziet een verlies aan kwaliteit van het meubilair wan-

neer deze verschillende functies moet hebben. Bewegende delen als scharnieren zijn buiten erg kwetsbaar.

Hij laat het zien aan de hand van een stoel die hij verkoopt. Deze kan op een vernuftige wijze van actief zitten naar passief zitten gedraaid worden. De scharnierende armleuningen zijn van het vele gebruik ietwat uit het lood komen te staan.

Andere tak van sport

Voor Veltkamp is er wel het een en ander veranderd sinds hij met zijn winkel begon. „Eigenlijk is het runnen van een verkooppunt iets wat voor een hovenier een beetje vreemd is. Ik ken er maar twee die ook een winkel hebben.” Voor hem is het dé manier om zijn klanten goed te kunnen voorlichten over meubilair, over de verschillende mogelijkheden hiervan en over verschillende stijlen. „Klanten kopen het meubilair dat ik in mijn winkel heb niet van een plaatje. Ze willen het zien, ze willen erin zitten. En het is voor mij geen

doen om af en toe een stoel of een tafel te bestellen.” Op deze manier is hij dealer van een aantal topmerken geworden. De marges die hij kan berekenen zijn interessant, maar niet zodanig dat hij ervan zou kunnen leven.

Winkelier zijn is ook een andere tak van sport. „Het is een groot verschil of je een product verkoopt of een dienst, zoals een hovenier doet. Bij een dienst speelt je persoonlijkheid een veel grotere rol. De klant wil vakmanschap zien. Producten moeten zichzelf meer verkopen”, aldus Veltkamp.

Klanten moesten eraan wennen dat hij hun advies geeft over meubels: „Ik denk dat het ook meespeelt of je hovenier of tuinarchitect bent. Van een tuinarchitect nemen klanten eerder iets aan”, is zijn ervaring. De laatste jaren ziet hij klanten juist om dat advies naar hem toekomen. En dan nog grijpen slechts sommigen die service met beide handen aan en gaan blind hierin mee. Anderen willen wel een Veltkamp-tuin maar zoeken voor de rest alles zelf uit. ■

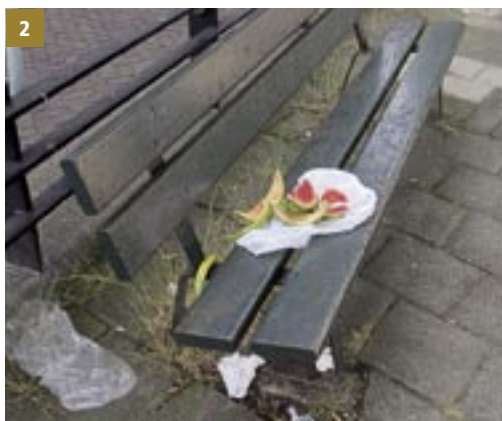
10 Martin Veltkamp is ontwerper en heeft al 22 jaar een ontwerp- en hoveniersbedrijf in Bergschenhoek. Momenteel heeft hij dertien medewerkers in dienst.

HOEZO ONDERHOUD...?

Voor een uniek ontwerp van een stadsbank worden door gemeenten en architecten kosten noch moeite gespaard. Anders is het met het onderhoud van de zitmeubels. Daar wordt niet veel aandacht aan besteed.

TEKST Jacob van Megen / **BEELD** Ferry Noordam
Met dank aan Niek de Leeuw

Gemeentelijke beheerders weten dat iedere bank in de openbare ruimte zo nu en dan een likje verf of een schoonmaakbeurt nodig heeft. Uit een belronde van Tuin&Landschap langs grote en kleine gemeenten blijkt echter dat bij beheerders weinig zicht is op de onderhoudsfrequentie en de hoogte van de kosten. Opmerkelijk, omdat de levensduur van een bank niet alleen afhangt van het duurzame ontwerp maar zeker ook van het onderhoud. De kosten voor beheer van zitmeubilair worden meestal meegenomen in het onderhoud aan straatmeubilair of het groenonderhoud. Uitsplitsing van de kosten gebeurt nauwelijks. Ton Lenting, wijkopzichter stadsbeheer in Arnhem, geeft aan dat al het straatmeubilair - banken, afvalbakken, afsluitpalen en hekwerken - als één post op de begroting is opgenomen. In de gemeente Nuenen zijn de onderhoudskosten daarentegen opgedeeld, afhankelijk van waar de bank staat. Hugo Polderman,

1 Van banken onder bomen zijn de zittingen vaak bedekt met aanslag.

2 Ook zwerfvuil hoort bij het onderhoud rondom zitplekken. Hier ontbreekt een prullenbak.

beleidsmedewerker groen in Nuenen: „Als de bank in een plantsoen staat, komen de kosten voor rekening van het groenbudget. Langs de openbare weg wordt het meegenomen bij het wegbeheer.”

Dirk Derks, projectmedewerker groen in Venray, kan weinig zeggen over de beheerkosten van zitmeubilair. In zijn gemeente wordt al het onderhoudswerk uitbesteed. „Groen en grijs hebben wij niet uitgesplitst.” Wel weet hij uit ervaring dat de post onderhoud aan banken een geringe is.

Kosten splitsen

Een van de weinige (ondervraagde) gemeenten die wel zicht heeft op het beheer van stadsbanken is Tubbergen. Frank Wieverink, teamleider gemeentewerf in Tubbergen: „Bij ons in de gemeente hebben we 73 zitplekken. De totale onderhoudskosten zijn begroot op €34.000 per jaar.” De kosten zijn volgens de teamleider op te delen in die voor herstelwerkzaamheden door vandalisme en de jaarlijkse kosten voor het reguliere onderhoud, zoals het schuren, beitsen of lakken van de houten delen, aandraaien van bouten en moeren, vervangen van ruwe planken en verwijderen van graffiti en groene aanslag met de hogedrukreiniger. Het onderhoud aan de plek zelf zoals het maaien van gras en het legen van prullenbakken noemt hij wekelijks onderhoud en is in het totaalbedrag opgenomen.

Wieverink wijst erop dat beheerders die een overwogen materiaalkeuze maken en nadenken over de plek van de bank, op termijn besparen op het beheer. „De mate van onderhoud is afhankelijk van de plek waar de bank staat.” Banken met een houten zitting worden op een vochtige plaats of onder bomen eerder groen en vies dan banken met een metalen zitting. In de kustgebieden en in de buurt van grote fabrieken met veel luchtvervuiling is metaal meer corrosiegevoelig. Gelakte planken moeten eens in de twee tot drie jaar opnieuw geschuurd en gelakt worden, maar banken die in de volle zon staan zijn eerder aan een verfbeurt toe.

Uniforme stijl

Uit de verhalen van de gemeentelijke beheerders blijkt dat er over het algemeen wordt gekozen voor

Onderhoudstabel					
Materiaal	Levensduur	Onderhoud	Frequentie	Voordeel	Nadeel
Hardhout (FSC)					
• Onbehandeld	20-25 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. jaar	Duurzaam	Verkleuring
• Gebeitst	20 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. jaar	Natuurlijke uitstraling	Vandalismegevoelig
	25 jaar	Schuren / beitsen	1x p. 2 à 3 jaar	Duurzame uitstraling	Intensief onderhoud
• Oliën	25 jaar	Aanslag verwijderen	2x p. jaar	Behoud natuurlijke uitstraling / kleur	Hoge onderhoudskosten
		Schuren / oliën	2x p. jaar		
• Laklaag	20-25 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. 2 jaar	Kleur op wens klant	Vandalismegevoelig (krassen in lak), loslaten laklaag
		Schuren 2x lakken	1x p. 2 à 3 jaar	Verzorgd uiterlijk	
Grenen					
• Onbehandeld	3-5 jaar	Aanslag verwijderen	1-2 x p. jaar	Goedkoop	Vandalismegevoelig Minder duurzaam Verkleuring
• Gebeitst	5-8 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. jaar	Goedkoop, duurzame uitstraling	
		Schuren beitsen	1x p. 2 à 3 jaar		
• Geïmpregneerd + laklaag	5-12 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. 2 jaar	Kleur op wens klant	Vandalismegevoelig (krassen in lak), loslaten laklaag
		Schuren 2x lakken	1x p. 2 à 3 jaar	Verzorgd uiterlijk	
Staal					
• Verzinkt	20-25 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. 2 jaar	Duurzaam, basic uitstraling	
• Verzinkt en poedercoating	25-30 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. 2 jaar	Hoogwaardige uitstraling Zeer duurzaam, ruime kleurkeuze	
• RVS	30 jaar +	Aanslag verwijderen	1x p. 2 jaar	Duurzame en exclusieve uitstraling	Duur
				Bij nat weer droog zitvlak Gering lichaamscontact, daardoor geen last van kou of warmte Nodigt niet uit tot graffiti	Mogelijk zitafdrukken
Stalen roostermateriaal					
• Verzinkt	20-25 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. 4 jaar	Duurzaam, basic uitstraling	
• Verzinkt en poedercoating	25-30 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. 4 jaar	Hoogwaardige uitstraling Zeer duurzaam, ruime kleurkeuze	
Kringloop kunststof	20-25 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. 2 jaar	Milieu-ontlastend	Standaard kleur (zwart)
HPL kunststof	20-30 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. 2 jaar	Strak uiterlijk, slijtvast kleurkeuze	Duur Vandalismegevoelig
SMC kunststof	20-30 jaar	Aanslag verwijderen	1x p. jaar	Niet brandbaar, elke gewenste vorm, krasvast	
Beton	onbeperkt	Aanslag verwijderen	1x p. jaar	Goedkoop, duurzaam	Graffiti, voelt koud aan
Natuursteen	onbeperkt	Aanslag verwijderen	1x p. 2 jaar	Strak uiterlijk, duurzaam Exclusieve uitstraling	Duur Vandalismegevoelig

degelijk, goedkoop materiaal en voor een uniforme stijl. Opvallend vaak werd de bank Siësta - twee betonnen poten en vier houten planken - van Velopa uit Leiderdorp genoemd. Dirk Derks past ze in Venray ook toe en legt uit waarom: „De Siësta is goedkoop, gaat lang mee en de planken zijn in een handomdraai te vervangen.”

In Venray is jarenlang een eigen ontwerp van snoeihout toegepast. De levensduur en het zitcomfort van deze banken vielen echter tegen. Langzamerhand zijn al deze banken vervangen door de eenvoudige Velopa-bank: „Op de zogenaamde hangplekken met een metalen zitting en elders in de stad is de bank voorzien van houten planken.” In Arnhem, Nuenen en Tubbergen wordt ook standaard de Siësta toegepast. Ton Lenting: „Die bank is er in de jaren zeventig ingeslopen en wordt nu nog steeds gebruikt.”

Niek de Leeuw, productontwikkelaar bij Velopa, meent echter dat je banken niet kunt standaardiseren. „Aan een bank in het openbare groen rond

een serviceflat worden andere eisen gesteld dan aan een bank bij een jongerenontmoetingsplek (JOP) of een skateplek. Jongeren zitten bijvoorbeeld graag op de rugleuning van een bank. Somsige banken zijn dan ook zo ontworpen dat de rugleuning als zitting kan worden gebruikt. Het oorspronkelijke zitgedeelte is dan van een steviger, meer vandalismebestendig materiaal gemaakt.”

Toch zijn er ook gemeenten die een eigen, speciaal ontworpen stadsbank hebben, zoals Leiden of Den Haag. Deze worden standaard toegepast in de openbare ruimte. Voor speciale projecten wordt daar dan weer van afgeweken. In die gevallen beslist de tuin- en landschapsarchitect, samen met de gemeente en soms ook bewoners, over de aanschaf van het zitmeubilair. Er wordt gekozen voor een bank die bij de sfeer van een plein of park past, of die aansluit bij de gebruiksfunctie van het terrein. En de kosten? Die worden meegenomen in het totaalbedrag van het project waarin soms het onderhoud voor de eerste jaren is afgekocht. ■

VAN PLANK TOT BANK

Wat begon als een timmerfabriek voor kozijnen is in vijftien jaar tijd uitgegroeid tot een fulltime productiebedrijf van houten tuin- en straatmeubilair. Voor het meubilair gebruikt Gelfort uitsluitend robiniahout en FSC-gekeurd tropisch hardhout. Hoe een tuinbank bij Gelfort gemaakt wordt.

TEKST / BEELD Ton Stolk

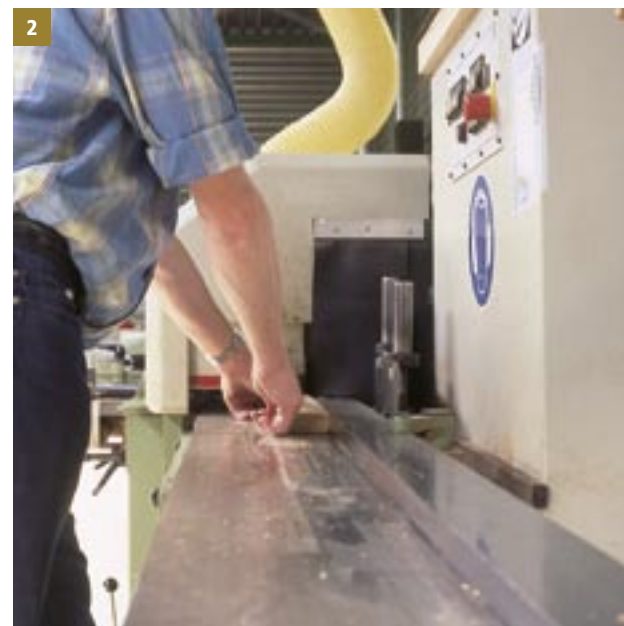
De productie van tuinmeubelen door Gelfort in Boven-Leeuwen begon toen het bedrijf nog De Tweestroom heette en in Wamel gevestigd was, zo'n vijftien jaar geleden. De timmerfabriek bouwde destijds kozijnen en had het vooral in de wintermaanden rustig. Er werd gezocht naar wat anders erbij. Dat andere werd tuinmeubelen. Ondertussen produceert Gelfort het hele jaar door tuin- en straatmeubilair en zit het bedrijf sinds tien jaar in Boven-Leeuwen.

De eerste jaren waren de tuinmeubelen hoofdzakelijk van iroko, een tropisch hardhoutsoort uit West-Afrika. Vanwege de toenemende milieubezwaren tegen het gebruik van niet-duurzaam geproduceerd hout, koos Gelfort voor robiniahout, een Europese hardhoutsoort. De eerste jaren kwam dat hout uit Oost-Europa, maar dat was niet altijd van goede kwaliteit. Momenteel komt het robiniahout uit Frankrijk. Ook nu verschilt de

kwaliteit nog altijd per partij. Een slechtere partij hout geeft vooral veel zaagverlies.

Voor de productie van tuin- en straatmeubilair past Gelfort ook twee tropische hardhoutsoorten toe: guariuba en favinha. Beide vallen in de hoogste duurzaamheidsklassen, zijn goed te bewerken en zijn bovenal FSC-gekeurd, dus duurzaam geoogst in de bossen rond de Amazone. De stammen zijn in het land van herkomst verzaagd in standaard handelsmaten. Guariuba is voor Gelfort de belangrijkste van deze twee Braziliaanse houtsoorten.

Ontwerpen voor het tuin- en straatmeubilair maakt het bedrijf zelf of wordt uitbesteed aan ontwerpbureau Toon van Tuyl in Eindhoven. Op basis van de ontwerptekeningen wordt eerst een proefmodel gebouwd. Indien nodig volgen aanpassingen op het ontwerp waarna het nieuwe model in productie kan worden genomen. ■

1 Alle hout komt op maat gezaagd aan. Een grote zaagmachine ontbreekt. Gebruikt worden de houtsoorten robinia (foto), guariuba en favinha. De laatste twee zijn FSC-gekeurde tropische hardhoutsoorten uit Brazilië. FSC staat voor Forest Stewardship Council, kortweg Raad voor duurzaam bosbeheer. Deze organisatie bestaat sinds 1993.

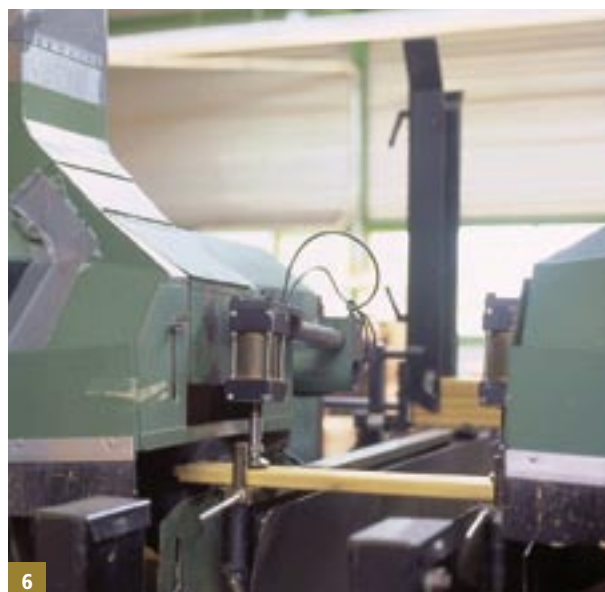
2 De eerste behandeling die het hout bij Gelfort ondergaat, is het op juiste dikte schaven van de planken en balken. Dat gebeurt op een schaafbank. Er wordt op beperkte schaal gewerkt met een lintzaag, bijvoorbeeld voor de geknikte achterpoten van tuinstoelen en -banken. Na de schaafbank is vaak wel een afkortzaag nodig om het hout op de juiste lengte te zagen.

3 Het inwendige van de schaafbank. De vier rollen voeren het hout door de machine. Gelijktijdig zorgen roterende beitels voor vierzijdige bewerking van het hout. Ook rondt deze machine met freeskoppen de scherpe hoeken van het geschaafde hout af. Al deze handelingen gebeuren in één werkgang.

4 Een computergestuurde houtbewerkingsmachine behandelt de geknikte achterpoot. Het te bewerken hout wordt vacuüm vastgezet. De machine freest de zijkant op de juiste maat en rondt tegelijkertijd in dezelfde werkgang het boven einde van de achterpoot af. Daarna worden sleuven gefreesd voor de noodzakelijke pen-en-gatverbindingen in de bank.

5 Na het schaven van de rechte bankonderdelen volgt een machinale, tweezijdige schuurbehandeling. Dit vergt vervolgens een handmatige nabehandeling op een kleine schuurmachine. Elk bankonderdeel wordt zo stuk voor stuk nagelopen. De beschermkappen onder de roterende schuurbanden fungeren tevens als afzuigkap.

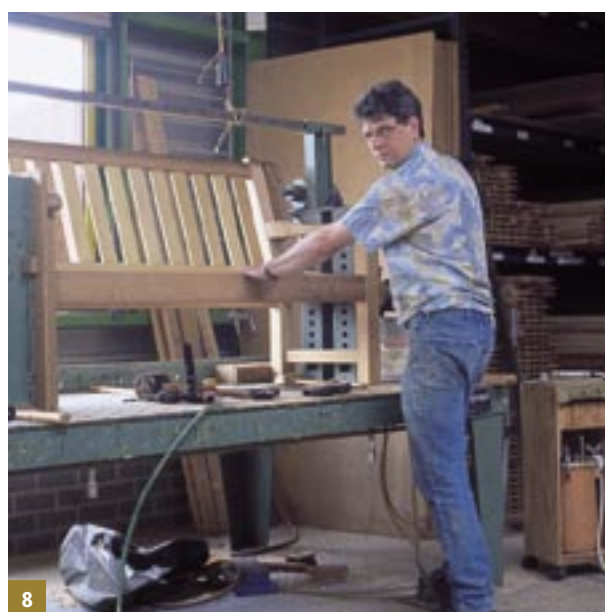
VAN PLANK TOT BANK

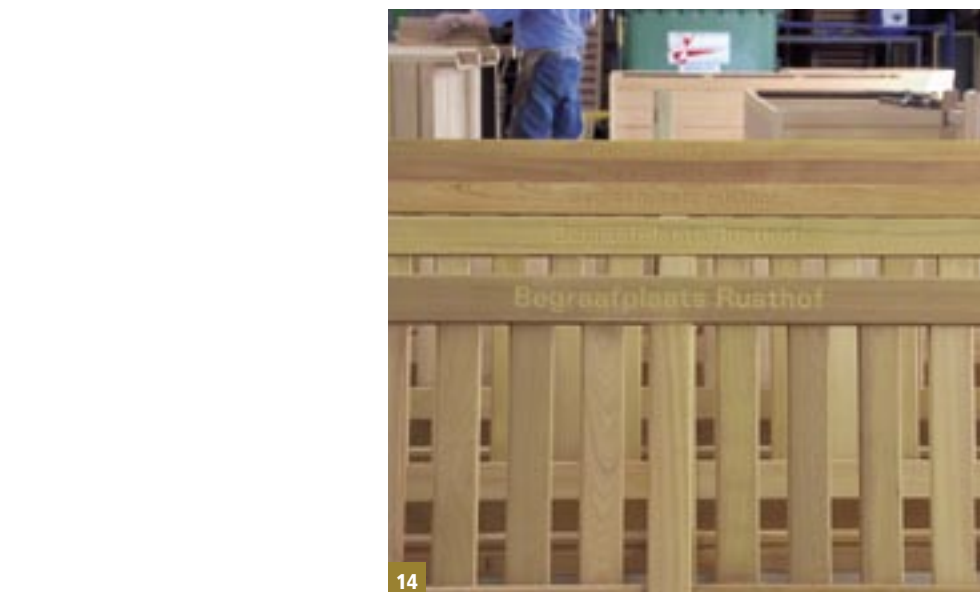
6

7

8

14

6 De latten in een bankrugleuning zitten met een pen-en-gatverbinding in de onder- en bovenligger. De pennen, aan weerszijden van dit latwerk, worden machinaal gemaakt. De latten gaan een voor een door de machine waarin freeskoppen aan weerszijden van de latten de penverbinding maken.

7 Monteren van een bank vergt veel handwerk. Nadat de dragende constructie van poten met armleuning in elkaar zijn gezet, worden hierin de rugleuning en ondersteunende lengteverbindingen van de zitting aangebracht.

8 Op een werkbank wordt de bank vanaf de zijkanten ingeklemd om de gelijkde houtverbindingen goed aan te drukken. De verbindingen worden dan tevens versterkt door er houten deuvels in te zetten. Extra lange banken passen niet op de werkbank en worden met losse, verstelbare klemmen aangedrukt.

9 Voor het aanbrengen van de deuvels worden eerst met een handboormachine de gaten geboord, waarna de deuvels met wat houtlijm erin worden geslagen. Het uitstekende restant van de deuvels wordt met een handzaagje afgekort.

9

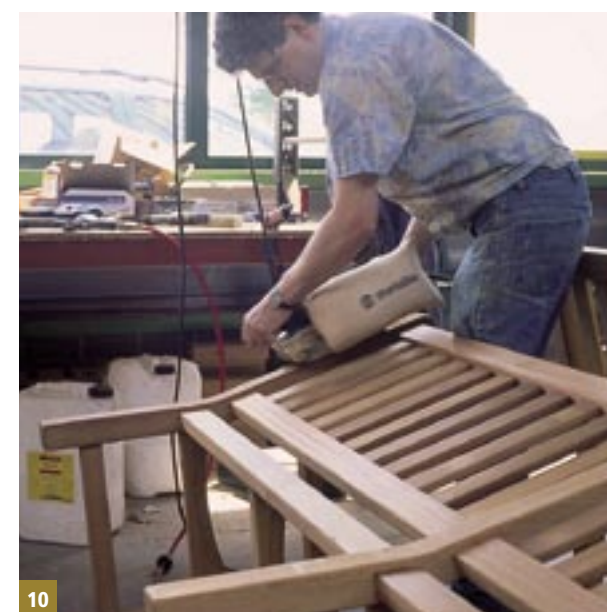
14 De banken zijn klaar. De speciale bestelling van extra lange banken voor Begraafplaats Rusthof in Amersfoort staan op rij om te worden afgeleverd.

13 De laatste handeling. Onder iedere poot komt een kunststof glijder. Deze glijders voorkomen dat bij verschuiven van de bank stukken hout van de poten afbrokkelen.

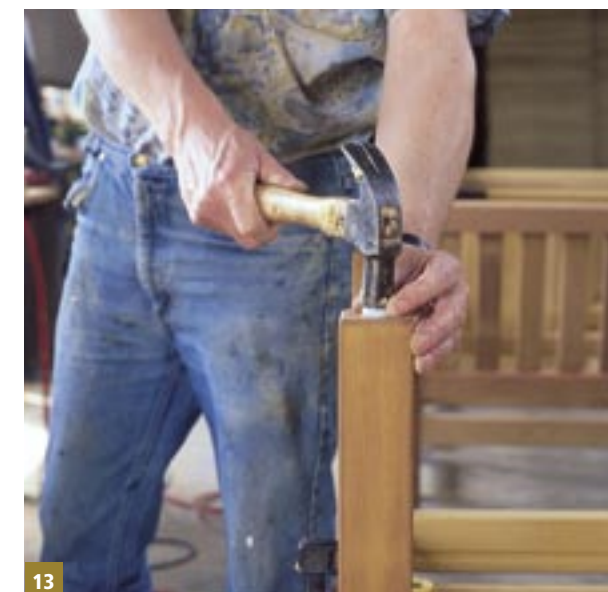
12 Nadat de zittinglatten op hun plaats zijn gelegd, worden ze op de draagpunten vastgezet met mallen en lijmklemmen. De bank wordt vervolgens omgekeerd om de zittinglatten van onderaf te kunnen vastschroeven. Om bij dit vastschroeven inscheuren van de houten dragers te voorkomen, worden gaten voorgeboord.

11 In de zitting is een ondersteunende dwarsverbinding nodig om doorzakken van de latten tegen te gaan. Deze dwarsverbindingen worden gelijkijd en met een pneumatisch nietpistool geniet.

10 Nadat de basisconstructie van de bank in elkaar is gezet, volgt de afwerking. Met een bandschuurmachine worden de bankpoten nabehandeld. Vooral voor het afvlakken van de afgezaagde deuvels in de houtverbindingen en het verwijderen van houtlijmresten, is naschuren noodzakelijk.

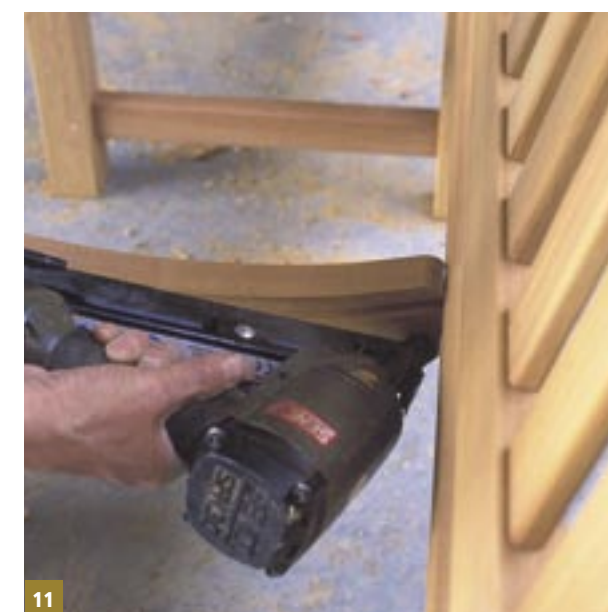
10

13

12

11

RIEN VAN MIERLO: 'ER STAAT NOG ZO VEEL OP MIJN HARDE SCHIJF'

Stoelen ontwerpen doet Rien van Mierlo niet maar tafels, lampen en andere tuinelementen wel. De hovenier uit het Brabantse Deurne heeft dat altijd al gedaan en heeft nog ideeën genoeg. „Er staat nog zo veel op mijn harde schijf”, zegt hij, „het wordt alleen maar makkelijker.”

TEKST Paula Klap / BEELD Ton Hartjens

„Ik kom uit een creatieve familie”, luidt het simpele antwoord van Rien van Mierlo op de vraag of het niet lastig is steeds iets nieuws te bedenken. „Tekenen van tuinen gaat mij heel makkelijk af. Mijn zoon Noël doet het trouwens nog makkelijker.” Ideeën voor elementen in de tuin heeft de ondernemer voldoende. Ze ontstaan door goed te kijken. „Niet heel bewust, het is gewoon een automatisme.”

Inspiratie vindt de hovenier, die oorspronkelijk metaalbewerker was, vooral in de bouwwereld en in de kunst. Hij is een trouw bezoeker van de bouwbeurs. Daar vindt hij nieuwe materialen en technieken die hem later van pas kunnen komen. Surfen op internet levert ook veel op en soms loopt hij gewoon ergens tegenaan. De samenwerking met een bouwkundig architect en een binnenhuisarchitect geeft ook weer stof voor nieuwe ontwerpen. „Door met zulke mensen in gesprek te gaan, vind je weer oplossingen.”

Tijd en energie

Zelf iets ontwikkelen kost tijd en energie, maar juist dat creatieve vindt de hovenier een van de mooie kanten aan zijn vak. Hoewel hij standaard tuinstoelen verkoopt, van de merken Valeur, Royal Botania en Tribu, maakt hij de tafels meestal zelf. Een echt favoriet materiaal heeft Van Mierlo niet. Hij werkt veel met beton, staal, hout en glas, „Eerlijke materialen en primaire kleuren.”

Veel van de ontwerpen die Van Mierlo maakt voor tuintafels, lampen of waterelementen, probeert hij uit in zijn eigen tuin, dan kan hij zien of

het goed is. Als voorbeeld noemt hij een tafel die hij voor een opdrachtgever ontwierp. De tafel, die een betonnen blad kreeg, moest 2 x 1 m groot zijn. Toen de tafel in Van Mierlo's tuin stond, was de hovenier absoluut niet tevreden. „Veel te plomp”, oordeelde hij. Na aanpassing van de maten naar 2 x 0,9 m was het een stuk beter. „De oorspronkelijke tafel staat nog altijd in de showroom. Ik gebruik hem vaak als voorbeeld van een fout ontwerp. Missers komen nu eenmaal voor, maar gelukkig niet zo vaak. En als iets niet klopt of niet goed is, maken wij het altijd in orde. De klant mag nooit de dupe worden.” Kwaliteit staat voor het hoveniersbedrijf, waarin inmiddels ook zoon Noël is opgenomen, voorop.

Praktisch en uniek

Betaalt de klant niet veel geld voor een eigen ontwerp? „Dat valt best mee”, vindt de hovenier. „Ik kan wel een mooie Domani-bloembak bij iemand in de tuin zetten maar die kom je overal tegen. En hij is net zo duur als een bak die ik zelf ontwerp, maar die is wel uniek. Daar komt bij dat ik bij het ontwerpen al nadenk over hoe het gemaakt moet worden. Het blijft praktisch en als een idee te duur wordt, voeren we het niet uit.”

Zijn ontwerpen zijn niet altijd volledig nieuw. Soms gaat het om een bestaand iets dat de man uit Deurne op een andere manier toepast. „Neem de betonnen U-elementen. Die draai ik om, laat ze glad afwerken en pas ze toe als tuinstoel. Je kan er nog een rug op maken van bijvoorbeeld cortenstaal, daarmee heb je weer een heel eigen ontwerp.” ■

1 Rien van Mierlo met zijn zoon Noël.

VAN LUIE BANK TOT ACTIEVE ZIT

Als je hem vraagt naar trends in straatmeubilair, antwoordt Marien Korthorst, seniordesigner bij ontwerpbureau npk industrial design in Leiden: „Meer natuurlijke materialen en veel aandacht voor skaters in de openbare inrichting.” Maar veelzeggender vindt hij ontwikkelingen als nadenken over soorten gebruikers en de positionering van het zitmeubilair. „Een bank verandert niet, maar wel de reden waarom deze op een plek is neergezet.” Hoe een opdracht vorm krijgt bij npk industrial design.

TEKST Wendy Bakker / BEELD npk industrial design en Streetlife bv

Moeten we alleen een bankje ontwerpen of moeten we zorgen voor de inrichting van een gebied? Welke kant het ontwerpproces op zal gaan, is afhankelijk van wat de opdrachtgever nodig heeft en welke rol wij daarin vervullen.” Aan het woord is Marien Korthorst, industrieel ontwerper bij NPK (zie kader ‘Van stofzuiger tot lichtmast’) in Leiden.

Van de gemeente Leiden bijvoorbeeld kreeg het bureau de opdracht een stadsbankje te ontwikkelen met een houten dek gebaseerd op een bankje dat op de Kop van Zuid in Rotterdam staat. „Dat noemen we een klassieke opdracht: een product waarvan de opdrachtgever al weet hoe groot het moet worden, welke uitstraling het moet krijgen en van welk materiaal het gemaakt moet worden”, legt Korthorst uit.

Anders is het als NPK een opdracht krijgt een ontwerp te maken voor een specifieke locatie. Dan

ontwerp je volgens de designer vanuit de context van anderzins ideeën: de stedenbouwkundige, de architect en de tuin- en landschapsarchitect. „Op dat moment krijg je te maken met wat zij daar willen bereiken. Dan ga je onderzoeken wat deze mensen heeft gemotiveerd en geïnspireerd, wat hun ambitieniveau is, welke materialen ze gebruiken en wat de sfeer van die plek moet zijn. Je leeft je dus in in de situatie en het project.”

Weersinvloeden en vanden

Tijdens de fase van onderzoek en analyse wil de ontwerper eveneens inzicht krijgen in de technische eisen aan het zitmeubilair. Straatmeubilair slijt door weersinvloeden maar ook door gebruik, of vanden slopen het. Belangrijk is te weten waar de bank komt te staan. Is dat een sloopgevoelige plek

of een park dat ‘s nachts kan worden afgesloten? Staat de bank onder een boom of juist onder een afdak? „Maar ook, wordt de bank onderhouden? Bij gemeenten is er veelal voldoende budget voor de realisatie. Het product zelf mag best wat kosten, maar het komt voor dat ze vergeten een budget te reserveren voor onderhoud. Goed meubilair zal zich in de tijd bewijzen, maar dan wel met een mate van onderhoud. We wijzen opdrachtgevers daar op. Wil je een goed product maken dan moet je als ontwerper lastig zijn”, meent Korthorst

De functie van de zitelementen is een ander uitgangspunt voor het ontwerpteam bij NPK. Is het een bank om lui op te zitten, is deze bedoeld voor ontmoeting, of juist om in je eentje op terug te trekken? Is het de bedoeling dat banken geschakeld staan of dat er een rolstoel bij kan? Mag er op de banken gelegen worden of absoluut niet? „De gemeente Leiden wilde geen liggende zwervers op de banken op het stationsplein. We hebben dan ook een bank ontworpen met een zitting in twee delen waartussen een kleine leuning is aangebracht”, aldus de ontwerper.

Belangrijk is ook de richting waarin de bank wordt geplaatst. „Tuin- en landschapsarchitecten hebben de laatste jaren meer aandacht voor de situering van zitelementen in de openbare ruimte. Dat is een goede ontwikkeling. Het bankje verandert niet maar wel hoe deze wordt neergezet.” Als voorbeeld noemt Korthorst een plein voor een moskee in Rotterdam. „Allochtone mensen zitten het liefst in groepjes bijeen. De banken voor de moskee zijn

daarom zo geplaatst dat ze bij elkaar kunnen zitten om te kletsen. En dat gebeurt dus ook.”

Brainstormen en visualiseren

Wanneer de uitgangspunten voor de designers helder zijn, volgt de conceptfase. Een brainstorm-sessie met de opdrachtgevers en soms ook de gebruikers kan daar onderdeel van uitmaken. „De context waarbinnen we kunnen werken wordt dan uitgediept en verengd. Wij komen, afhankelijk van de vraag, vervolgens met een of meerdere concepten. We willen dan al een zo goed mogelijk beeld geven van het eindresultaat.” De ontwerpers visualiseren dit met een-op-een modellen, modellen op schaal en computermodellen. Op die manier kunnen ze toetsen of de modellen voldoen aan de uitgangspunten. Daarna volgt een beslismoment: gaan ze wel of niet door naar het uitwerken van het prototype?

NPK werkt het product eerst uit in een voorconstructie. De materialen waarvan het zitelement wordt gemaakt, zijn bekend evenals de afmetingen. Alle onderdelen zijn in technische tekeningen uitgewerkt. De ontwerpers weten dat hun product te maken is. Na de voorconstructie volgt het prototype: een bank op ware grootte die je kunt voelen en testen, en waar je op kunt zitten.

Als het prototype goed wordt bevonden en alle details zijn uitgewerkt dan beslissen NPK en de opdrachtgever wie het product gaat produceren. Sommige opdrachtgevers werken met een vaste

1

2

3

4

- 1 Voor een moskee in Rotterdam zijn de banken zo neergezet dat het groepsgevoel wordt bevorderd.
- 2 Picknicktafel Trävmunde.
- 3 Stadsbanken op de Kop van Zuid in Rotterdam.
- 4 In de gemeente Ede staat de stadsbank Wait&See.

VAN LUIE BANK TOT ACTIEVE ZIT

producent. Is dat niet het geval dan vragen ze meerdere offertes aan bij leveranciers. Prijs/kwaliteit-verhouding en levermogelijkheden worden meegenomen in de afweging. Streetlife in Leiden heeft de banken in Rotterdam en Leiden geproduceerd. Korthorst: „NPK maakt het ontwerp en werkt deze technisch uit, Streetlife zoekt de toeleveranciers die de verschillende onderdelen kunnen maken, bestelt die en brengt het product op de markt.”

Staal, hout en kunststof

NPK werkt voor het zitmeubilair veel met gecoat staal, hout en het kunststof SMC. Gecoat staal is volgens Korthorst een mooi eigentijds product, dat duurzaam en goed te vormen is, maar het kan wel warm worden in de zon en het is koud in de winter. Hout daarentegen heeft een warme uitstraling, maar is onderhoudsgevoelig en kwetsbaar. „Zelf vinden we de duurzaamheid van hout een punt van zorg. Tropisch hardhout uit bijvoorbeeld Borneo gebruiken we bewust niet. Dus maken we onze ontwerpen van Europees hardhout: acacia of kastanje en dan wel met het FSC-keurmerk. Helaas zijn nog niet alle gemeenten doordrongen van de noodzaak tropisch hardhout niet meer te gebruiken.”

Een materiaal dat de ontwerpers van NPK graag toepassen voor banken die intensief worden gebruikt en op plekken komen te staan die sloopgevoelig zijn, is polyester gevuld met glas dat onder hete persing een hard kunststof wordt (SMC). „SMC is slagvast en niet brandbaar. Iedere vorm is te maken doordat het in mallen wordt gegoten, en het is verkrijgbaar in heel veel kleuren. Het geeft dus veel vormvrijheid.”

Gemiddelde mens

Behalve materialen en hun eigenschappen, is ergonomie een vast aandachtspunt in de ontwikkeling van nieuw zitmeubilair. Voor de hoogte van het zitgedeelte van de banken neemt NPK de gemiddelde mens als uitgangspunt. De zithoogte is op 45 tot 46 cm gesteld. Korthorst: „Dat is hoger dan de bank bij je thuis, maar het staat ook makkelijker op. Is de bank lager dan is dat soms de reden om een leuning aan te brengen.” De bank mag niet van een te glad materiaal gemaakt zijn want dan hangt de gebruiker te veel achterover.

Er zijn luie banken waarin je kunt relaxen en banken die een actieve zit hebben. Mag je liggen op banken dan hebben deze geen leuningen. Banken met fijne latten zijn juist gemaakt om het lekker liggen te beperken. Bij een platte zitting is de rand bij de knieën iets afgerond om afknelling te voorkomen. Bij een bank met een rugleuning helt de zitting iets achterover. Heeft de bank geen rugleuning dan is de zitting iets bol zodat deze niet afknelt.

Bij de ontwikkeling van een nieuwe bank moet ook rekening gehouden worden met het tilgewicht voor de stratenmakers. Een mens mag maar 25 kg per persoon dragen volgens de Arbo-wet. Onderdelen mogen niet zwaarder zijn dan die 25 kg. Een bank heeft dus maximaal het gewicht van 50 kg omdat je deze met twee personen draagt. Korthorst: „Overigens geeft Streetlife een instructie mee aan de stratenmakers over de stelhoogte van de banken. We hebben in het frame van de banken een maatlatje geplaatst, dan kunnen ze zien hoe diep het gat moet zijn voor verankering. Doen we dat niet dan staat het bankje opeens veel lager en komt de gebruiker er moeilijk uit.” ■

VAN STOFZUIGER TOT LICHTMAST

Npk industrial design is een ontwerp bureau dat producten maakt voor de openbare ruimte (public design), voor de consumentenmarkt, voor de professionele markt en voor de inrichting van huizen en kantoren. Onder public design vallen drie thema's: openbaar vervoer en reisinformatie, straatmeubilair, verlichting en bruggen, en bewegwijzering. Het bureau heeft badkameraccessoires ontwikkeld in opdracht van de firma Widget voor HEMA, een stofzuiger voor Miele, maar ook machinebehuizingen voor ASML en de nieuwe tweelingbrievenbus voor TPG Post.

De ontwerpers en engineers van npk werken in clusters. Thema's en projecten lopen door de clusters heen. Daar is bewust voor gekozen om kennis van verschillende markten en van verschillende producten met elkaar te verbinden. „Daarbij is het ook inspirerend en afwisselend om verschillende soorten producten te ontwerpen”, legt Marien Korthorst, seniordesigner, uit.

Bij npk werken 57 mensen, van wie vijf in een vestiging in Hamburg. De ontwerpers en werktuigbouwkundigen werken in teamverband waarbij de verdeling ongeveer fiftyfifty is. „We gaan ervan uit dat alles wat wordt ontworpen ook met de beschikbare technieken gemaakt kan worden en toepasbaar moet zijn. Nauwe samenwerking tussen de ontwerpers en werktuigbouwkundigen is daarom belangrijk.” Korthorst is als seniordesigner verantwoordelijk voor projectmanagement en voor de dagelijkse aansturing van zijn cluster. Hij is vaak het eerste aanspreekpunt voor de klant. „Maar ik ben geen hoofdontwerper, die hebben we niet bij npk industrial design.”

Vanuit npk industrial design is het bedrijf Streetlife ontstaan, dat inmiddels zelfstandig is. Streetlife produceert straatmeubilair. De in het artikel getoonde producten zijn resultaat van samenwerking tussen npk industrial design en Streetlife bv.

MARIEN KORTHORST

Foto: Wendy Bakker

Nico Wissing: 'OVERAL IN DE TUIN GA IK LIGGEN OF ZITTEN'

Een trend volgen doet Nico Wissing niet. Hij heeft niets met de „potten en pannen die je in het tuincentrum tegenkomt”. Wel maakt de hovenier uit het Gelderse Megchelen vooruitstrevende tuinen. Dat doet hij door bijzondere combinaties en door te experimenteren met materialen. Inspiratie daarvoor haalt hij uit allerlei bronnen.

TEKST Paula Klap / BEELD Gerdien de Nooy

Nieuwe dingen staan veel dichterbij je dan je „denkt”, zegt Wissing. „Soms staat het gewoon naast je. Maar je moet wel goed kijken en er over nadenken. Je moet veel lezen, zien en reizen. Het maakt ook niet uit of ik iets mooi of lelijk vind. Ik hoef niet iets nieuws te ontdekken. Ik wil zien wat er om me heen is en dat net iets anders gebruiken, of er een andere toepassing voor bedenken. Input van buitenaf, en dan heel breed, is daarbij essentieel.” Die brede input haalt de hovenier uit bladen, uit de architectuur, uit het buitenland en van beurzen.

Vrachten tijdschriften

Tuin Exclusief, Intellectuele Architectuur (IA), Frame en Grün Forum zijn bladen die Wissing regelmatig leest. Ook uit het buitenland neemt hij 'vrachten' tijdschriften mee. Vaak zijn dat interieurbladen, want de stijl en de sfeer in huis zijn indirect bepalend voor de inrichting buiten. Om die reden bezoekt hij beurzen als Ambiente, „die beurs heeft alles met lifestyle”, de Frankfurter Messe, „waar je nieuwe inspiratie en stijlen vindt”, de meubelbeurs in Keulen, de woonbeurs in Keulen, de modebiennale in Arnhem en Floriade-achtige tentoonstellingen in China, Krakau en München.

Maar hij bezoekt niet alleen woonbeurzen. Hij wil juist breder kijken. „Ik ben dit jaar naar Euroshop in

Düsseldorf geweest. Dat is een beurs voor winkel-inrichting, displays en dergelijke. De bedrijven die daar staan denken een jaar vooruit. Ik zag daar een bedrijf dat Japanse elementen combineert met retro. Daar haal ik weer ideeën uit. Op deze manier blijf ik collega's een slag voor. Trouwens, hotels zijn ook heel goede plekken om inspiratie en nieuwe trends op te doen. Het Art-hotel in Barcelona is een goed voorbeeld.”

De uitdaging voor Wissing is het slechten van de scheidslijnen binnen/buiten. In zijn ontwerpen tracht hij gebruiksvoorwerpen en de natuur in elkaar over te laten gaan. Daarom ook is hij een warm pleitbezorger van de Groene Stad-gedachte. „Het bouwen moet meer geïntegreerd worden in de natuur.”

Als een jas

Wissing is wars van betonstenen, coniferenhagen en 'gifschuttingen'. Even een bestrating in de tuin kloppen, daar begint hij niet aan. Als ontwerper wil hij in elke tuin iets bijzonders brengen. Voor hij aan het tekenen slaat, kijkt hij rond in het huis, proeft hij de levensstijl van de bewoners en vraagt hij behoorlijk door over het privéleven van de tuineigenaar. „Ik neem de vrijheid om rond te lopen en foto's te maken. Overal in de tuin ga ik zitten en liggen. Wat ik voel en ervaar, daar maak ik een ontwerp bij. Ik ga

op de stoel van de opdrachtgever zitten omdat hij zelf niet weet hoe hij de tuin vorm moet geven. Een tuin moet de eigenaar zitten als een jas.”

De sfeer die in huis heerst, probeert de ontwerper terug te laten komen in de tuin. Voor wat betreft de zitplek, het terras, zijn er veel verschillende mogelijkheden. „Staan binnen moderne meubelen, dan kan dat betekenen dat er ook buiten dergelijke meubelen worden geplaatst. Een zitkuil, kleurgebruik of tegels zijn ook elementen die je buiten terug kunt laten komen.” Of dit gebeurt, beslist Wissing meestal niet alleen. Hij werkt vaak samen met binnenhuisarchitect Cuun Maatman, stylist Bart Bresser en meubelvormgever Erik Slijkhuis. Deze adviseren over vorm en kleur van de meubelen en over de relatie binnen en buiten. Die adviezen reiken vaak verder dan het meubilair, ook de potterier wordt erin meegenomen.

Door zijn werkwijze creëert de man uit Megchelen bijzondere maar ook uiteenlopende tuinen. Een hele moderne tuin met strakke meubelen is 200% anders dan een Engelse landschapstuin waarin romantische meubelen passen met gebloemde kussens. Een terras met teakmeubelen en kleurige potten geeft weer een totaal andere sfeer. „Er is zo veel mogelijk, maar het moet wel bij elkaar passen.”

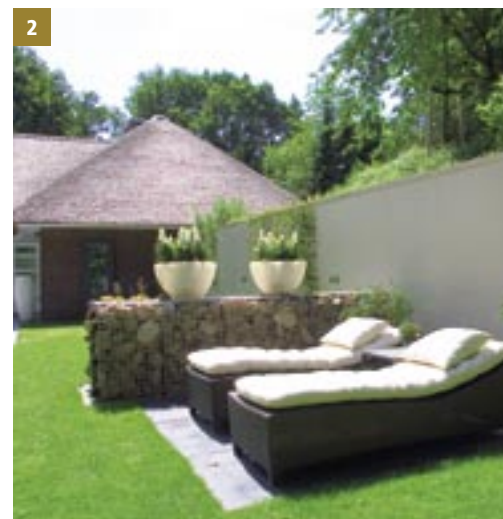
Vanzelfsprekend of gedwongen

Veel invloeden laat Wissing bijna vanzelfsprekend op zich inwerken. Enthousiast wordt hij van Gaudi, „vanwege zijn organische vormgeving”, en van Hundertwasser, „een kunstenaar die gekke combinaties uitprobeerde”. Moderne bouwkundig architecten voor wie hij warmloopt zijn Winnie Maas (architectenbureau MDRDV), Jo Coenen, Erik Wameling en Sander Giessen. „Maas is met name iemand die de natuur dichterbij de architectuur brengt en

andersom.” Dat is wel een trend denkt de ontwerper: „Organische vormen komen steeds meer in, net als het gebruik van organische materialen die steeds vaker uit de eigen omgeving komen.”

Soms echter wordt de ondernemer gedwongen zich in iets te verdiepen. Hij noemt een opdracht die hij kreeg voor de inrichting van een tuin bij een psychogeriatrische inrichting. „Dat is een echte doeltuin waarin je veel gebruiksmogelijkheden moet aanbieden. Zo'n tuin inrichten lukt alleen maar door veel over dit onderwerp te lezen, erover te praten met het personeel dat er werkt en door te kijken naar de bewoners.” In die tuin heeft hij, samen met een heel team van betrokkenen, gekozen voor veel oude plantensoorten die de mensen herinneren aan vroeger. Geuren spelen daarbij een rol. „Als de planten de mensen aanleiding geven voor een gesprek, dan heb je goed op de doelgroep ingespeeld.”

Voor velen ligt het niet voor de hand, maar ook het bestuurswerk bij de VHG en de Elca dwingt tot nadenken over veranderingen en kwaliteit. Wissing: „Door het bestuurswerk word ik voortdurend gedwongen op de hoogte te blijven. Eigenlijk ben ik constant op cursus. Als we in het bestuur spreken over Groenkeur, word ik gedwongen te denken over, of te kijken naar kwaliteit. En omdat ik voorzitter ben van de bedrijvenkring van de Elca (European Landscape Contractors Association, de Europese branchevereniging) word ik gedwongen deel te nemen aan buitenlandse reizen. Als ik niet in dat bestuur zat, zou ik misschien minder meegaan omdat het op mijn bedrijf te druk is. Nu moet ik. Als ik dan in Helsinki in een particuliere tuin sta, moet ik wel met collega's filosoferen over wat we in die tuin zien. Door het drukke werk kan ik geen zware studie volgen. Maar als anderen mij voeden ... dat is toch het mooiste wat er is?” ■

1 Nico Wissing: „Nadenken over wat je ziet.”

2 De sfeer die binnenshuis heerst, brengt de Megchelaar terug in de tuin.

3 De ontwerper laat de natuur en gebruiksvoorwerpen graag in elkaar overgaan. Als de planten in deze zelf ontworpen ligbank groeien, ontstaat een heel zacht bed.

PRODUCTENGALERIJ: OPENBARE RUIMTE

Figura

ABC-Team
Weldaad 3, 5431 SM Cuijk
T (0485) 31 04 90
I www.abc-beton.nl
E info@abc-beton.nl

Phaea

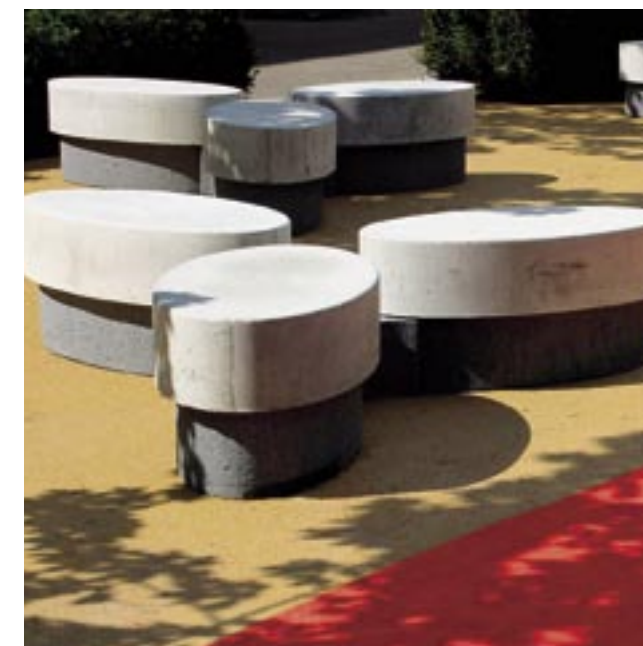
ABC-Team
Weldaad 3, 5431 SM Cuijk
T (0485) 31 04 90
I www.abc-beton.nl
E info@abc-beton.nl

Chinees Basalt

B&S Natuursteen
Apolloweg 12, 4782 SB Moerdijk
T (0168) 38 20 24
I www.b-en-s.com
E r.klapwijk@b-en-s.com

PaBaMo Elliptic set

Concepts & Images
De Hoge Hoeve 96, 6932 DJ Westervoort
T (026) 361 27 17
I www.co-im.nl
E info@co-im.nl

Bank 2000

Delta Products
Postbus 1347, 8001 BH Zwolle
T (038) 460 27 00
I www.deltacatalogus.nl
E info@deltacatalogus.nl

Canape Boombank

Erdi
Rechte tocht 3-5, 1507 BZ Zaandam
T (075) 617 33 57
I www.erd.nl
E info@erd.nl

120 RVS-hout

Esca Urbania
Postbus 54, 7240 AB Lochem
T (0573) 25 44 22
I www.urbaniaproducts.com
E info@urbaniaproducts.com

150 RVS

Esca Urbania
Postbus 54, 7240 AB Lochem
T (0573) 25 44 22
I www.urbaniaproducts.com
E info@urbaniaproducts.com

PRODUCTENGALERIJ: OPENBARE RUIMTE

Gaja

Gardeluxe
Gunnerstraat 39, 7595 KD Weerselo
T (0541) 66 95 97
I www.gardeluxe.com
E info@gardeluxe.com

Argo

Industrielicht
Van Hennaertweg 7, 2952 CA Alblasserdam
T (078) 692 09 00
I www.industrielicht.nl
E info@industrielicht.nl

ipv bankensysteem

ipv Delft
Oude Delft 39, 2611 BB Delft
T (015) 750 25 78
I www.ipvdelft.nl
E info@ipvdelft.nl

Stern

ipv Delft
Oude Delft 39, 2611 BB Delft
T (015) 750 25 78
I www.ipvdelft.nl
E info@ipvdelft.nl

Seniorenbank

Jan Kuipers
Industrieweg 20, 8071 CT Nunspeet
T (0341) 25 29 44
I www.jankuipers-nunspeet.nl
E info@jankuipers-nunspeet.nl

Wilmotte zitbank Design

JCDecaux
Stammerdijk 7, 1112 AA Diemen
T (020) 660 75 63
I www.jcdecaux.nl
E info@jcdecaux.nl

Reichenberg-Weiss steen

Kreymborg
Ondernemingsweg 270, 1422 DZ Uithoorn
T (0297) 59 30 70
I www.kreymborgbv.nl
E info@kreymborgbv.nl

Säferum

Nifo-Lappset
Wheeweg 2, 7471 EW Goor
T (0547) 26 21 70
I www.lappset.nl
E info@lappset.nl

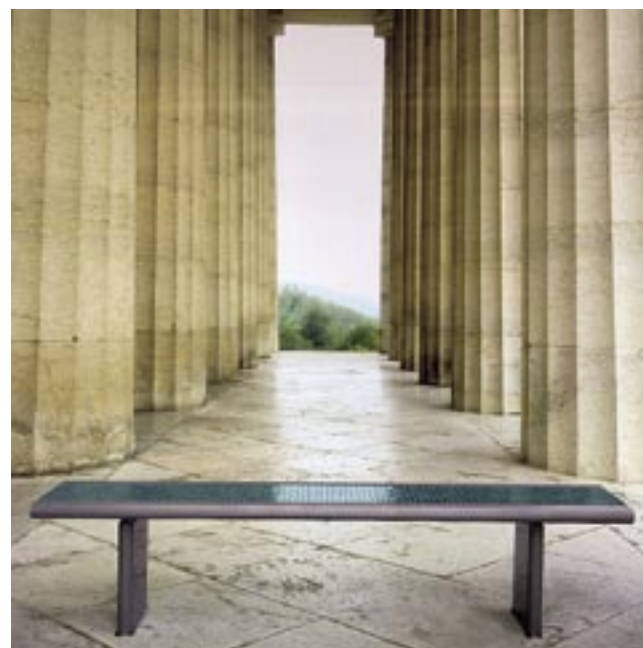
PRODUCTENGALERIJ: OPENBARE RUIMTE

Urban kwart cirkel

Nifo-Lappset
Wheeweg 2, 7471 EW Goor
T (0547) 26 21 70
I www.lappset.nl
E info@lappset.nl

Gea

Ollerton
Pieter Goedkoopweg 18, 2031 EL Haarlem
T (023) 542 43 00
I www.ollerton.nl
E info@ollerton.nl

Intercity

Petit Jean
Ohmweg 57g, 2952 BD Alblasserdam
T (078) 691 96 66
I www.petitjean.fr
E petitjean@petitjean.nl

Erlau Esplanade

Pijenburg
Postbus 8006, 5004 GA Tilburg
T (013) 536 00 60
I www.pijenburgimport.nl
E info@pijenburgimport.nl

MR 014

Respo
Kloosterdijk 62, 7685 PX Beersveld
T (0523) 25 15 51
I www.respo.nl
E info@respo.nl

MR 022

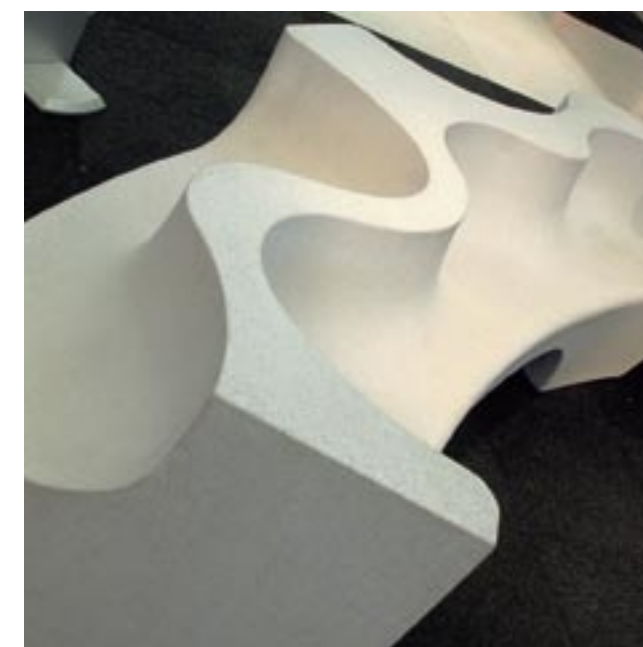
Respo
Kloosterdijk 62, 7685 PX Beersveld
T (0523) 25 15 51
I www.respo.nl
E info@respo.nl

Sit

Samson
Delta 48, 6825 MS Arnhem
T (026) 384 03 00
I www.samson.nl
E algemeen@samson.nl

Naguisa

Samson
Delta 48, 6825 MS Arnhem
T (026) 384 03 00
I www.samson.nl
E algemeen@samson.nl

PRODUCTENGALERIJ: OPENBARE RUIMTE

Rough & Ready

Streetlife
Oude Singel 144, 2312 RG Leiden
T (071) 524 68 46
I www.streetlife.nl
E streetlife@streetlife.nl

Joso

Urban Elements
Vaardehoogtweg 2, 3763 LM Soest
T (035) 524 79 85
I www.urbanelements.nl
E info@urbanelements.nl

Uribitarte

Urban Elements
Vaardehoogtweg 2, 3763 LM Soest
T (035) 524 79 85
I www.urbanelements.nl
E info@urbanelements.nl

Divano

VelopA
Postbus 202, 2350 AE Leiderdorp
T (071) 541 03 21
I www.velopa.com
E info@velopa.com

Max Bent

VelopA
Postbus 202, 2350 AE Leiderdorp
T (071) 541 03 21
I www.velopa.com
E info@velopa.com

Libredouble

Verhofste
Baaikensstraat 9, 9240 Zele België
T 0032 52 45 63 70
I www.verhofste.com
E info@verhofste.com

Wolters Crucial

Vermolen Groep
Postbus 16389, 2500 BJ Den Haag
T (070) 388 92 35
I www.vermolen.com
E info@vermolen.com

Wolters Evident

Vermolen Groep
Postbus 16389, 2500 BJ Den Haag
T (070) 388 92 35
I www.vermolen.com
E info@vermolen.com

PRODUCTENGALERIJ: TUIN

Cocoon

applebee
Minervum 7388-7390, 4817 ZH Breda
T (076) 572 80 00
I www.applebee.nl
E info@applebee.nl

Revolution

applebee
Minervum 7388-7390, 4817 ZH Breda
T (076) 572 80 00
I www.applebee.nl
E info@applebee.nl

Vetro

Avanti
Florijnstraat 4, 4861 BW Chaam
T (0161) 49 61 11
I www.avanti.nl
E info@avanti.nl

Maxime

Borek
Veldweg 7, 5061 KJ Oisterwijk
T (013) 528 88 66
I www.borek.nl
E mail@borek.nl

Westport, stoel & tafel

Borek
Veldweg 7, 5061 KJ Oisterwijk
T (013) 528 88 66
I www.borek.nl
E mail@borek.nl

Deckhopper

Castle Design Imports
Postbus 71, 6865 ZH Doorwerth
T 06 55 33 69 01
E castlebv@planet.nl
I www.deckhopper.nl

Donuts

Extremis
Weegschede 39b, 8691 Gijverinkhove België
T 0032 58 29 97 25
I www.extremis.be
E info@extremis.be

Extempore

Extremis
Weegschede 39b, 8691 Gijverinkhove België
T 0032 58 29 97 25
I www.extremis.be
E info@extremis.be

PRODUCTENGALERIJ: TUIN

Gargantua

Extremis
Weegschede 39b, 8691 Gijverinkhove België
T 0032 58 29 97 25
I www.extremis.be
E info@extremis.be

Luxembourg

Fermob
Parc Actival 01140, Thoissey Frankrijk
T 0033 474 69 74 20
I www.fermob.com
E info@fermob.com

Plein air

Fermob
Parc Actival 01140, Thoissey Frankrijk
T 0033 474 69 74 20
I www.fermob.com
E info@fermob.com

Jasmin Swing

Fletcher & Myburgh
No.1 Breach Farm Cottages Bighton Alresford Hampshire
5024 9SD United Kingdom
T 0044 14 20 56 00 33
I www.fletcherandmyburch.co.uk
E caroline@fletcherandmyburch.co.uk

Ostara Swing

Fletcher & Myburgh
No.1 Breach Farm Cottages Bighton Alresford Hampshire
5024 9SD United Kingdom
T 0044 14 20 56 00 33
I www.fletcherandmyburch.co.uk
E caroline@fletcherandmyburch.co.uk

Spring

Garden Signature
Postbus 303, 1250 AH Laren
T (035) 531 08 24
I www.gardensignature.nl
E info@gardensignature.nl

Zorro

Gardinox
Kruisdijk 3, 5096 BB Hulsel
T (013) 509 35 68
I www.gardinox.nl
E info@gardinox.nl

Tilt

Gardinox
Kruisdijk 3, 5096 BB Hulsel
T (013) 509 35 68
I www.gardinox.nl
E info@gardinox.nl

PRODUCTENGALERIJ: TUIN

Waura

Gelfort
Ammerzodenseweg 13a, 5321 GA Hedel
T (073) 599 00 41
I www.gelfort.nl
E info@gelfort.nl

Bristol tafel, Weston stoelen

Gloster
Veldweg 7, 5061 KJ Oisterwijk
T (013) 528 88 66
I www.gloster.com
E benelux@gloster.com

Casablanca, zetel voetbank & bijzettafel

Gloster
Veldweg 7, 5061 KJ Oisterwijk
T (013) 528 88 66
I www.gloster.com
E benelux@gloster.com

Dedon Orbit

Heliteak
Koning Leopoldlaan 119, 3920 Lommel België
T 0032 11 54 40 01
I www.heliteak.com
E heliteak@planetinternet.be

Dedon Tangobronze

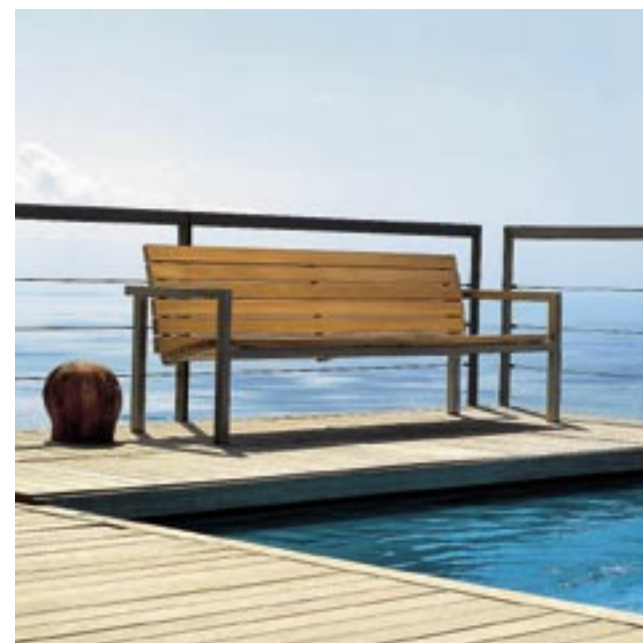
Heliteak
Koning Leopoldlaan 119, 3920 Lommel België
T 0032 11 54 40 01
I www.heliteak.com
E heliteak@planetinternet.be

San Roque

Sun Furniture
Postbus 303, 1250 AH Laren
T (035) 531 74 82
I www.sunfurniture.nl
E info@sunfurniture.nl

Natal Teak

Tribù
Langedijkstraat 5a, 3690 Zutendaal België
T 0032 89 61 27 50
I www.tribu.be
E kristien@tribu.be

Natal Light

Tribù
Langedijkstraat 5a, 3690 Zutendaal België
T 0032 89 61 27 50
I www.tribu.be
E kristien@tribu.be

PRODUCTENGALERIJ: TUIN

Montserrat & Barcelona

Val-EUR
Postbus 60, 5268 ZH Helvoirt
T (0411) 64 33 99
I www.valeur.nl
E info@valeur.nl

Nautica

Val-EUR
Postbus 60, 5268 ZH Helvoirt
T (0411) 64 33 99
I www.valeur.nl
E info@valeur.nl

Cubic 141

Grijzen
Tinbergenstraat 36, 7102 JL Winterswijk
T (0543) 51 69 50
I www.grijzen.nl
E info@grijzen.nl

Cubic 122

Grijzen
Tinbergenstraat 36, 7102 JL Winterswijk
T (0543) 51 69 50
I www.grijzen.nl
E info@grijzen.nl

Cabrio

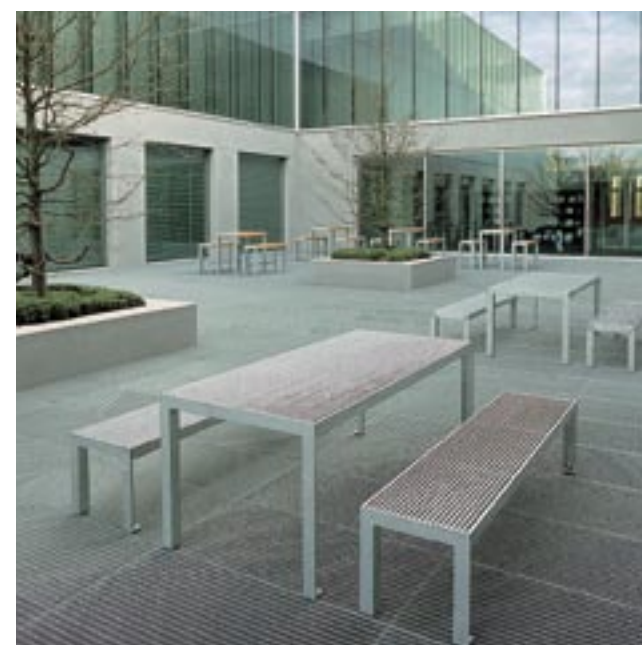
Vincent Sheppard
Industriepark 5, 8587 Spiere België
T 0032 56 46 11 11
I www.vincentsheppard.com
E info@vincentsheppard.com

Lounger

Vincent Sheppard
Industriepark 5, 8587 Spiere België
T 0032 56 46 11 11
I www.vincentsheppard.com
E info@vincentsheppard.com

Reichenberg-Weiss Zink

Kreymborg
Ondernemingsweg 270, 1422 DZ Uithoorn
T (0297) 59 30 70
I www.kreymborgbv.nl
E info@kreymborgbv.nl

Van Uum armleuningstoel

0031 Design
Breedstraat 33, 3512 TT Utrecht
T (030) 231 12 51
I www.0031design.nl
E renate@0031design.nl